

Strategia Rozwoju Gminy Zakrzew na lata 2016-2023

Strategia Rozwoju Gminy Zakrzew na lata 2016-2023 została opracowana na podstawie umowy pomiędzy Gminą Zakrzew reprezentowaną przez Panią Wójt Teodorę Zarębę a firmą doradczą EURO - DIRECT CONSULTING reprezentowaną przez Arkadiusza Dołbę. Współautorem Strategii jest Hubert Siemieńczuk.

EURO-DIRECT CONSULTING Arkadiusz Dołba
20-538 Lublin, ul. Matki Teresy z Kalkuty 18/21A
tel./fax. 81 381 10 32, tel. kom. 509-381-989
e-mail: biuro@euro-direct.pl

SPIS TREŚCI:

1. WPROWADZENIE – CEL I ZADANIA STRATEGII	4
2. DIAGNOZA SYTUACJI	6
Lokalizacja gminy	6
Uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe	8
2.2.1. Położenie geograficzne	8
2.2.2. Struktura geologiczna i gleby	8
2.2.3. Klimat	10
2.2.4. Wody podziemne i powierzchniowe	11
2.2.5. Flora i fauna obszaru	12
2.2.6. Uwarunkowania kulturowe	14
2.2.7. Sieć osadnicza	16
2.3 Uwarunkowania demograficzne i rynku pracy	18
2.3.1. Sytuacja demograficzna	18
2.3.2. Dynamika ruchu ludności	20
2.3.3. Poziom wykształcenia	22
2.3.4. Rynek pracy	22
2.4 Uwarunkowania infrastrukturalne	24
2.4.1. Infrastruktura komunikacyjna	24
2.4.2. Infrastruktura ochrony środowiska i energetyka	26
2.4.3. Infrastruktura społeczna	29
Uwarunkowania gospodarcze	32
Uwarunkowania finansowe	35
3. ANALIZA PROBLEMÓW I MOCNYCH STRON	39
3.1 Mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia	39
3.2 Scenariusze rozwojowe	46
4. MISJA I WIZJA STRATEGII (CEL GENERALNY)	49
5. CELE STRATEGICZNE (OBSZARY PRIORYTETOWE)	51
6. CELE OPERACYJNE ORAZ PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ	51
7. ZGODNOŚĆ ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI	55
8. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA	58
9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	60
10. KONSULTACJE SPOŁECZNE	61
11. ZAKOŃCZENIE	61

1. WPROWADZENIE – CEL I ZADANIA STRATEGII

Strategia rozwoju stanowi główny dokument planistyczny określający generalne kierunki rozwoju gminy ze wskazaniem głównych obszarów i celów priorytetowych, decydujących o rozwoju danej jednostki administracyjnej. Ze względu na swój otwarty charakter, proces planowania strategicznego pozwala na elastyczne dostosowywanie i korygowanie przyjętych celów w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne gminy. Z tego względu strategia stanowi kluczowy instrument prowadzonej przez gminę długofalowej polityki rozwoju. Strategia ma na celu odpowiedź na pytania dotyczące:

- optymalnych sposobów skutecznego wykorzystywania szans oraz przeciwdziałania zagrożeniom rozwojowym,
- optymalnych metod stymulacji rozwoju gospodarczego gminy oraz wzrostu przedsiębiorczości i aktywności własnej jej mieszkańców,
- najlepszych sposobów racjonalnego i efektywnego wykorzystywania zasobów własnych gminy (zarówno ludzkich, kapitałowych jak i materialnych)
- zachowania zasad zrównoważonego rozwoju przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjału środowiska naturalnego,
- maksymalnego wykorzystania możliwości związanych z pozyskiwaniem funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Istotne znaczenie dla właściwego zaplanowania kierunków rozwoju ma analiza występujących w gminie walorów, atutów środowiskowych, społecznych i gospodarczych oraz problemów, determinujących bieżący i przyszły kierunek zmian danego obszaru i społeczności. Ustalenie wzajemnych zależności i skali oddziaływania poszczególnych czynników pozwala określić szanse i zagrożenia rozwojowe gminy, a przez to ustalić priorytetowe cele i działania służące realizacji pożądanego kierunku rozwoju gminy.

Strategie rozwoju lokalnego uzyskały usankcjonowanie prawne w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2006 nr 27 poz. 1658 z późn. zm.).

Ich głównym celem jest podniesienie jakości zarządzania i utrzymanie spójności działań podejmowanych w gminie oraz zapewnienie efektu ich synergicznego wzmacniania się i wzajemnego uzupełniania. Strategia dla władz samorządowych powinna stanowić podstawę do:

- Prowadzenia odpowiedniej polityki społeczno-gospodarczej oraz przestrzennej pobudzającej pożądany rozwój obszaru
- Odpowiednio ukierunkowanego zarządzania i gospodarowania zasobami gminy

- Podejmowania działań służących pobudzeniu inicjatywy i przedsiębiorczości własnej społeczności lokalnej
- Podejmowania bieżących i dalszych terminowo decyzji mających wpływ na długofalowy rozwój gminy
- Opracowania sektorowych programów realizacyjnych dla prowadzenia odpowiedniej polityki w różnych sferach aktywności gminy
- Ubiegania się o uzyskanie środków pomocowych z funduszy Unii Europejskiej oraz innych funduszy i fundacji na rzecz realizacji istotnych projektów realizujących cele rozwojowe gminy
- Perspektywicznego i wieloaspektowego planowania działań zmierzających do dynamicznego i zrównoważonego rozwoju gminy

W kontekście rozpoczynającego się okresu nowego programowania na lata 2014-2020 strategia rozwoju pełni również funkcje dokumentu podstawowego wskazującego potrzeby inwestycyjne jednostki terytorialnej oraz stanowi źródło odniesień w procesie ubiegania się o środki zewnętrzne. Opracowany plan strategiczny umożliwia zidentyfikowanie, uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych przedsięwzięć, co pozwala na uniknięcie realizacji projektów powstających ad hoc, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo-skutkowy. W kontekście Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 posiadanie strategii rozwoju stanowi gwarancję długofalowego i wielostronnego zarządzania gminą opartego o wzorce myślenia strategicznego, gwarantującego efektywność, mierzalność i szerokie oddziaływanie podejmowanych zadań i projektów.

Niniejsza strategia powstała w oparciu o diagnozę stanu obecnego, analizę danych statystycznych dotyczących gminy, dokumenty źródłowe dotyczące stanu realizacji działań oraz w oparciu o konsultacje społeczne wskazujące pożądane kierunki zmian.

Strategia przygotowana została na zlecenie Wójta Gminy Zakrzew przez zespół konsultantów firmy EURO – DIRECT CONSULTING Arkadiusz Dołba. Dokument na etapie przygotowania podlegał konsultacjom z pracownikami Urzędu Gminy Zakrzew.

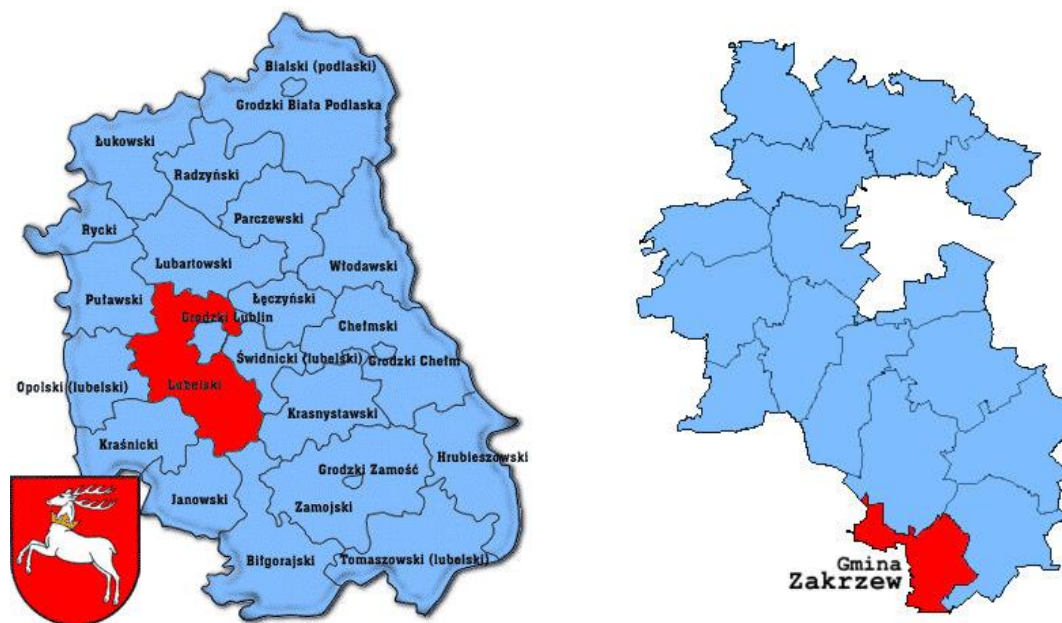
2. DIAGNOZA SYTUACJI

2.1. LOKALIZACJA GMINY

Gmina Zakrzew położona jest na terenie wschodniej Polski, w województwie lubelskim, w południowej części powiatu lubelskiego. Zajmuje powierzchnię 7 542 ha (75 km²), co stanowi 4,47% powierzchni całego powiatu. Sąsiaduje z 7 gminami z 4 powiatów:

- ❖ od północy i wschodu sąsiaduje z gminami Bychawa i Wysokie (powiat lubelski),
- ❖ od południa sąsiaduje z gminą Turobin (powiat biłgorajski) oraz z gminami Chrzanów i Godziszów (powiat janowski),
- ❖ od zachodu sąsiaduje z gminą Batorz (powiat janowski) oraz gminą Zakrzówek (powiat kraśnicki).

RYS.1. POŁOŻENIE GMINY NA TLE WOJEWÓDZTWA I POWIATU LUBELSKIEGO

Źródło: Zasoby Internetu

Gmina położona jest w większości na Wyżynie Lubelskiej, między południową krawędzią Wyniosłości Giełczewskiej, zachodnią częścią Padołu Zamojskiego, a północną częścią Roztocza Zachodniego (dolina rzeki Por). Zachodnia część gminy położona jest na tzw. Wzniesieniu Urzędowskim.

Na terenie gminy nie znajduje się żaden ośrodek miejski. Większość funkcji administracyjnych i usługowych skupionych jest w położonej centralnie w gminie miejscowości Zakrzew, gdzie mieści się Urząd Gminy w Zakrzewie oraz główne instytucje realizujące potrzeby mieszkańców. Miejscowość Zakrzew skupia prawie 16% ogółu mieszkańców gminy. W skład gminy wchodzi 16 sołectw.

Tabela nr 1. WYKAZ SOŁECTW W GMINIE ZAKRZEW WRAZ Z PROCENTOWYM UDZIAŁEM LUDNOŚCI			
1. Annów	- 7,40%	9. Szklarnia	- 4,63%
2. Baraki	- 4,89%	10. Tarnawka Pierwsza	- 10,84%
3. Boża Wola	- 4,01%	11. Tarnawka Druga	- 7,84%
4. Dębina	- 7,40%	12. Targowisko	- 5,77%
5. Karolin	- 1,65%	13. Targowisko - Kolonia	- 1,06%
6. Majdan Starowiejski	- 5,24%	14. Wólka Ponikiewska	- 5,16%
7. Nikodemów	- 5,33%	15. Zakrzew	- 15,94%
8. Ponikwy	- 7,89%	16. Zakrzew - Kolonia	- 4,86%

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Zakrzew usytuowana jest w odległości 52 km od stolicy województwa – Lublina. Posiada również połączenia komunikacyjne z innymi większymi ośrodkami miejskimi regionu: z Zamościem (odległość: 61 km), Biłgorajem (odległość: 46 km), Krasnymstawem (odległość: 48 km), Kraśnikiem (odległość: 36 km), Janowem Lubelskim (odległość: 31 km) oraz Frampolem (odległość: 29 km) jak również połączenie drogowe z wschodnią granicą państwa.

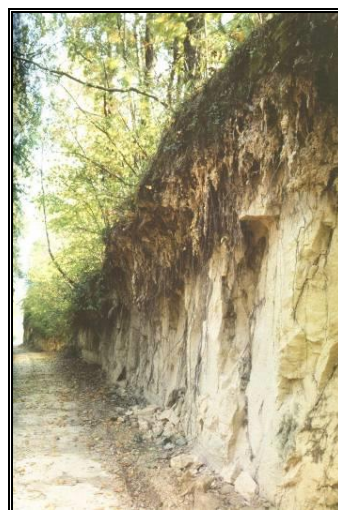
OCENA UWARUNKOWAŃ LOKALIZACYJNYCH:

- Położenie geograficzne gminy należy ocenić jako względnie dobre. Gmina położona jest w centralnej części województwa lubelskiego w niewielkiej odległości od miasta wojewódzkiego i innych większych ośrodków miejskich. Posiada połączenia komunikacyjne we wszystkich kierunkach, w tym również połączenie z granicą polsko-ukraińską, jednakże stan techniczny i rozkład dróg wymaga remontów i uzupełnienia.
- Ukształtowanie terenu wynikające z położenia gminy na obszarze 3 krain fizjograficznych (Padół Zachodni, Wyniosłość Giełczewska, Roztocze Zachodnie) warunkuje korzystne warunki klimatyczne i glebowe do rozwoju wysokojakościowego rolnictwa oraz stwarza bardzo atrakcyjne warunki do rozwoju turystyki i rekreacji.
- Gmina usytuowana jest peryferyjnie w stosunku do powiatu lubelskiego. Jednakże atutem lokalizacyjnym jest w tym przypadku sąsiedztwo gmin o podobnych uwarunkowaniach przyrodniczo-gospodarczych, zarówno w ramach powiatu lubelskiego jak również z innych powiatów, umożliwiające nawiązanie efektywnej współpracy ponad podziałami terytorialnymi.

2.2. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE I KULTUROWE

2.2.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Gmina Zakrzew położona jest w obszarze trzech mezoregionów: Wyniosłości Giełczewskiej, Padołu Zamojskiego oraz Roztocza Zachodniego. Największa część gminy (na północ od doliny Poru) wchodzi w skład fizyczno-geograficznego obszaru Wyniosłości Giełczewskiej, posiadającej charakter płaskowyżowy, z widoczną strukturą szerokich garbów. Tereny wsi Targowisko, Zakrzew, Baraki, Tarnawka Pierwsza i Tarnawka Druga wchodzi w skład Padołu Zamojskiego, który wcina się w obszar gminy trójkątnym klinem. Padół stanowi podłużne obniżenie denudacyjne o wyraźnie zachowanych granicach i różnicach poziomów sięgających 50 m. Południowa część gminy (miejscowości Ponikwy i Wólka Ponikiewska) położona jest natomiast w obszarze Roztocza Zachodniego i charakteryzuje się najbardziej urozmaiconą rzeźbą terenu z dominującą siecią malowniczych wąwozów.

Zdjęcia: Wąwozy lessowe na terenie gminy (źródło: zasoby gminy)

2.2.2. STRUKTURA GEOLOGICZNA I GLEBY

Struktura geologiczna obszaru gminy uformowana została w okresie trzeciorzędowym i górnokredowym. Ruchy tektoniczne z okresu trzeciorzędu utworzyły główne elementy strukturalne obszaru gminy – powstały wtedy monokliny charakterystyczne dla Wyniosłości Giełczewskiej oraz Roztocza Zachodniego, które zostały rozdzielone obniżeniem denudacyjnym Padołu Zamojskiego - wykorzystanym jako dolina rzeczna przez rzekę Por. W okresie górnej kredy wykształciła się struktura geologiczna terenu gminy, składająca się ze skał węglanowo-ilastych (wapienie i margle) oraz węglanowo-krzemionkowych (opoki margliste, opoki i gezy). Skały te są zróżnicowane litologicznie i posiadają różną odporność na niszczenie wynikające z procesów erozji i denudacji. Na warstwie skalnej (w miocenie) powstał kompleks

osadów piaszczystych (piaskowce oraz jednorodne wapienie), które w wyniku procesów erozyjnych oraz denudacji występują obecnie jedynie w postaci śladowych płatów. Surowce mineralne występujące na obszarze gminy, z uwagi na niekorzystny profil litologiczno-surowcowy oraz rozkład geograficzny, mają znaczenie marginalne i nie spełniają wymogów jako źródło surowców dla budownictwa. Surowce ilaste oraz kruszywa naturalne mogą być natomiast wykorzystywane przy pracach pomocniczych, np. jako materiał ziemny do modernizacji poboczy dróg gminnych lub podrzędnych prac budowlano-gospodarczych.

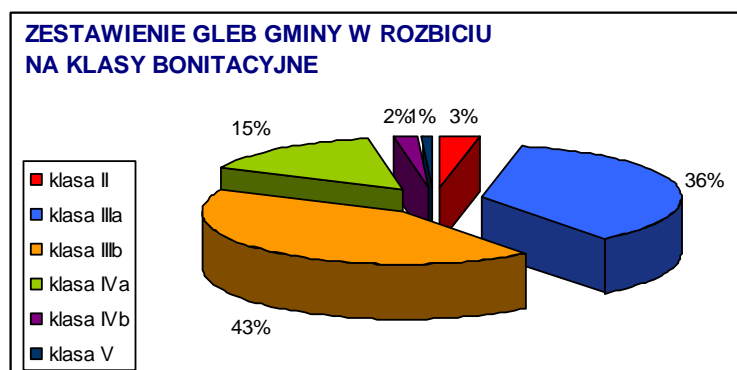
W czwartorzędzie, w wyniku procesów sedymentacyjnych, przebiegających na przemian z fazami erozji i denudacji, wytworzyły się na obszarze gminy zróżnicowane, nieskonsolidowane osady, wypełniające głównie obniżenia i doliny. Najistotniejszą rolę w formowaniu powierzchniowej pokrywy osadów czwartorzędowych odegrał okres ostatniego zlodowacenia, kiedy powstała pokrywa utworów pyłowych - lessów. Lessy występują obecnie w postaci zwartej pokrywy na całej powierzchni gminy. W dolinie Poru i obniżeniu denudacyjnym łączącym się z doliną Poru w rejonie Targowiska, wykształciły się również osady hydrogeniczne - torfy i namuły mineralno-organiczne.

Źródło: Zasoby gminy

W strukturze glebowej gminy przeważają gleby brunatnoziemne, do których należą gleby brunatne właściwe i gleby brunatne wylugowane. W znacznie mniejszej skali występują również rędziny oraz gleby mułowo-torfowe zlokalizowane w dolinie Poru i w łączącej się z nią dolinie denudacyjnej. Gleby gminne zaliczane są do II, III, IV i V klasy bonitacyjnej. Przeważająca większość – 79% powierzchni użytków rolnych stanowią gleby zaliczane do III klasy bonitacyjnej (klasa III a i b); 17% gleb należy do IV klasy (IV a i b); 3% powierzchni użytków rolnych zajmują gleby II klasy, a 1% - gleby klasy V.

Wykres nr 1. Zestawienie gleb gminy w rozbiciu na klasy bonitacyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obszar gminy charakteryzuje się dobrym stanem jakościowym gleb. Największe zmiany w pokrywie i właściwościach fizyko-chemicznych i biologicznych spowodowane są przez czynniki naturalne, a w szczególności przez erozję wodną (głównie w południowej części gminy) oraz melioracje odwadniające (w dolinie Poru). Gleby usytuowane w obrębie wierzchołków i na stokach oraz duże odsłonięte połacie terenu, podlegają również erozji wietrznej. Na terenie gminy nie stwierdzono skażeń gleb metalami ciężkimi ani efektów nadmiernej ich chemizacji, w związku z czym gleby posiadają wysoką jakość rolniczą.

Gmina Zakrzew jest gminą typowo rolniczą. Użytki rolne stanowią 6 015 ha (79,8%) powierzchni gminy. Wśród nich 5778 ha (76,65%) stanowią grunty orne.

Tabela nr 2.								
UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GMINIE ZAKRZEW								
POWIERZCHNIA	UŻYTKI ROLNE					LASY I GRUNTY LEŚNE	POZOSTAŁE GRUNTY I NIEUŻYTKI	POWIERZCHNIA OGÓŁEM
	RAZEM	GRUNTY ORNE	SADY	ŁĄKI	PASTWISKA			
w ha	6 015	5 778	65	139	33	1 003	520	7 538
w %	79,80	76,65	0,86	1,84	0,44	13,31	6,90	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina charakteryzuje się stosunkowo niskim stopniem lesistości na poziomie 13,31% (przy lesistości dla powiatu lubelskiego – ok. 17%, dla województwa lubelskiego - 23% oraz dla całego kraju – 28,5%). Obszary leśne usytuowane na terenie Wyniosłości Gielczewskiej (rejon na południe od Zakrzewa, Baraków, okolice Annowa) są rozproszone i nie tworzą zwartych kompleksów. Skład florystyczny grądów obejmuje przewagę dębów i sosny, z udziałem brzozy brodawkowatej, graba, buka i osiki. Kompleksy usytuowane na obszarze Roztocza Zachodniego (w południowej części gminy) mają charakter bardziej zwarty i charakteryzują się występowaniem buka, jodły, klonu, jaworu, wiązu górskiego, lipy szerokolistnej oraz świerka. Tereny leśne charakteryzują się również bogatą florą kserotermiczną oraz znacznym udziałem gatunków górskich w runie.

2.2.3. KLIMAT

Warunki klimatyczne gminy są umiarkowane. Średnia temperatura roczna wynosi +7,4°C, przy czym w okresach letnich średnia wynosi 13,3°C, a w okresach chłodnych -0,7°C. Klimat charakteryzują ciepłe lata, słoneczna jesień, wilgotna i chłodna wiosna oraz krótka, ale mroźna i śnieżna zima. Przez 90 dni w roku utrzymuje się pokrywa śnieżna, natomiast okres wegetacyjny trwa przeciętnie ok 203 dni (przy średniej krajowej - 190 dni).

W cyrkulacji powietrza obserwuje się zdecydowaną przewagę napływu mas powietrza polarno-morskiego (63%), a w następnej kolejności polarno-kontynentalnego (30%) oraz arktycznego (6%). Wysokość opadów uzależniona jest od cyrkulacji atmosferycznej oraz od rzeźby i ekspozycji terenu (na stokach zachodnich i południowo-zachodnich występuje najwięcej opadów). Średnia roczna suma opadów w obszarze gminy wynosi 650 mm, przy czym najobficiej zraszany jest obszar Roztocza. Deszcze o dużej intensywności występują jedynie w ciepłej porze roku i na małej przestrzeni. Burzom letnim często towarzyszą opady gradu. Obszar gminy, w tym głównie rejon Roztocza, charakteryzuje się jednym z najniższych w Polsce poziomów zachmurzenia oraz najwyższym usłonecznieniem. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 6,3 do 6,6 w 11 stopniowej skali pokrycia nieba. Najlepsze warunki pod względem usłonecznienia występują na rozległych obszarach wyniesionych.

W zakresie czystości powietrza obszar gminy (jako część powiatu lubelskiego, dla którego prowadzone były analizy Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska) zakwalifikowano do strefy A – wolnej od zanieczyszczeń. Z uwagi na dominację produkcji rolniczej i brak przemysłu, zakres zanieczyszczeń jest niewielki i obejmuje emisję gazów i pyłów związaną z ciepłownictwem oraz zanieczyszczenia komunikacyjne wzdłuż szlaków drogowych.

2.2.4. WODY PODZIEMNE I POWIERZCHNIOWE

Obszar gminy Zakrzew położony jest w obrębie jednostki hydrologicznej regionu lubelsko-radomskiego, w podregionie lubelskim, w strefie intensywnego krążenia wód podziemnych. Teren gminy leży w zasięgu jednego z głównych zbiorników wód podziemnych w Polsce - GZWP nr 406. Zasadnicze znaczenie dla zaopatrzenia gminy w wodę mają zasoby w/w zbiornika zgromadzone na poziomie kredowym, na głębokości od 20 do 90 m, w ramach tzw. kredowego poziomu wodonośnego Niecki Lubelskiej. Średnia głębokość ujęć kształtuje się na poziomie 85 m. Wydajność typowego utworu studziennego waha się od 2-10 m³/24h/km² w obszarze Wyniosłości Giełczewskiej, 10-30 na Roztoczu oraz do 30-70 w Dolinie Poru.

Na obszarze gminy, we wszystkich dolinach rzecznych oraz lokalnie w strefach wierzchowin, występują też uwodnione utwory czwartorzędowe. Ich zasobność wodna jest wysoka w stosunku do lokalnych potrzeb, a wydajność studni może sięgać do 50 m³/h. Na wierzchowinach w obszarze Roztocza i Wyniosłości Giełczewskiej wody podziemne występują także lokalnie w osadach czwartorzędowych. Ich zasobność jest znikoma i silnie uzależniona od zasilania atmosferycznego, jednakże z uwagi na prostotę dostępu, były one powszechnie wykorzystywane do zaopatrzenia gospodarstw rolnych.

Wody znajdujące się na obszarze gminy charakteryzują się wysoką jakością, jednak ze względu na budowę geologiczną terenu są znacząco narażone na zanieczyszczenia przedostające się z powierzchni ziemi.

W zakresie wód powierzchniowych obszar gminy położony jest w zlewni Poru – lewobrzeżnego dopływu Wieprza i charakteryzuje się bardzo małą gęstością sieci wodnej, wynikającą z uwarunkowań geologicznych terenu, powodujących szybkie przenikanie wód opadowych i roztopowych do głębszych warstw ziemi. Rzeka Por w granicach gminy przyjmuje tylko jeden, lewostronny bezimienny ciek, zaczynający się źródłami w Tarnawce Pierwszej i Tarnawce Drugiej. W dolinie rzeki występują bagna i stawy,

Rys. Jezioro Boćki (Źródło: Zasoby gminy)

ciągnące się na odcinku 5–6 km u źródeł oraz w dolinie rzeki Por (Targowisko- Kolonia, Targowisko, Zakrzew). Pomiędzy miejscowościami Zakrzew- Kolonia i Targowisko- Kolonia znajdują się naturalne stawy. Część z nich uległa wypłyceniu i zarasta w drodze sukcesji. Sam Por został uregulowany aż do ujścia, koryto rzeki wyprostowano i pogłębiono, a niedostępna niegdyś dolina, dzisiaj została miejscami przesuszona. Na zaniżonym terenie - w obrębie wsi Zakrzew i Targowisko - Kolonia - rozlewa się 250-hektarowy zbiornik wodno-retencyjny, w obrębie którego znajduje się Jezioro „Boćki”, posiadające wysokie walory przyrodnicze. Zasilane jest ono wodami rzeki Por oraz bezimiennym strumykiem mającym swe źródła we wsi Tarnawka.

2.2.5. FLORA I FAUNA OBSZARU

Obszar gminy, jako część Wyniosłości Giełczewskiej jest obszarem szczególnie cennym pod względem botanicznym. Występuje tu 467 gatunków roślin zaliczanych do poszczególnych obszarów geograficznych. Jest to najwyższy wskaźnik na terenie Lubelszczyzny. Zdecydowanie dominują gatunki środkowo-europejskie (170) oraz gatunki borealne (101) i pontyjskie (101). Część gminy położona w obrębie Padolu Zamojskiego charakteryzuje się występowaniem 439 gatunków roślin. Dominującą rolę odgrywają tu dąbrowy świetliste i łąki węglanowe z liczną domieszką roślin pontyjskich. W południowo-zachodniej części gminy obserwuje się gatunki florystyczne właściwe dla Rostocza Zachodniego (grądy bukowe i bukowo-grabowe).

Obszar gminy Zakrzew charakteryzuje krajobraz stanowiący mozaikę pól uprawnych, siedlisk leśnych i siedlisk łąkowych. W okolicy bagien i stawów pod Zakrzewem występują zbiorowiska torfowiskowe. Zabagnioną dolinę rzeczną

w większości porasta wysoka roślinność nadwodna - oczerety i trzciny. Jest to jedna z ostatnich w powiecie lubelskim naturalnych enklaw przyrodniczych, zasługująca na ochronę rezerwatową. Na tzw. torfowiskach przejściowych w dolinie Poru, występują zbiorowiska łąk kośnych, w których duży udział mają trawy, ostrożeń warzywny i sitowie leśne. Zarośla i murawy kserotermiczne stanowią zbiorowiska siedlisk wapniolubnych i występują w szczególności na słonecznych zboczach Wyniosłości Giełczewskiej oraz Padołu Zamojskiego. Z występujących w gminie siedlisk kserotermicznych w stanie półnaturalnym zachowały się obecnie jedynie skrawki tego typu ekosystemu - skarpy, obrzeża dróg, miedze, traktowane jako tzw. nieużytki.

Oryginalną florą charakteryzuje się również Jezioro Boćki, otoczone przez szuwały trzcinowe, pałkowe i mannowe oraz szuwar turzycy sztywnej i turzycy błotnej. Lustro wody porastają zespoły roślinności pływającej: osoki aloesowatej, grążela żółtego i grzybieni białych, spirodeli wielokorzeniowej i rzęsy drobnej, a także bardzo rzadkiej wolffi bezkorzeniowej.

Rys. Jezioro Boćki (Źródło: Zasoby gminy)

Jezioro jest również ostoją dla ptactwa i stanowi miejsca lęgowe dla perkozki, perkozy zauszniaki, bączków, gniazdujących tu w koloniach rybitwy czarnej i Białowąsa oraz prowadzących skryty tryb życia chruścieli (wodniki, kropiatki, zieloniki i kokoszki). Zarośla wierzbowe wokół stawu dają z kolei możliwość lęgów takim osobliwościom faunistycznym, jak: wąsatka, remiz, dziwonia czy podróżniczek. Projektowany rezerwat jest największą ostoją ptaków wodno-błotnych w powiecie lubelskim.

Obszar gminy zaliczony został do obszarów o ponadprzeciętnej wartości faunistycznej. Lasy nie stanowią tu zwartego kompleksu, niemniej jednak stanowią ostoję wielu gatunków ptaków (zięby, rudzika, świstunki, myszołowa, jastrzębia, kani i orlika), żerujących na otaczających żyznych polach uprawnych. Spośród ssaków występują lis, jeleń, kuna leśna, zając oraz sarna. W murawach kserotermicznych w północnej części gminy występuje bogata fauna ryjkowców i owadów pszczołowatych. W zaroślach nadrzecznych występuje łyśka, krzyżówka i batalion. W obszarze bagien i stawów pod Zakrzewem zarejestrowano ok. 50 gatunków ptaków. Z rzadkich gatunków odnotowano tu remiza, świerszczaka, brzeczkę, dziwonię i bąka, kobuza, błotniaka stawowego i pokrzewki ciernistej. W stawach utrzymuje się naturalny, autochtoniczny zespół ryb, reprezentowanych przez takie gatunki jak: płoć, karaś, lin, okoń i szczupak. Bogactwo typowej dla Lubelszczyzny oraz unikalnej fauny i flory predestynuje te rejony

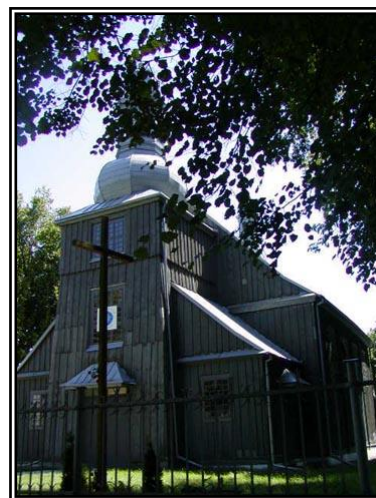
do szczególnej troski o środowisko, a z drugiej strony – dzięki ich naturalności i walorom edukacyjnym do rozwoju nieinwazyjnych form turystyki (głównie eko- i agroturystyki).

2.2.6. UWARUNKOWANIA KULTUROWE

Gmina Zakrzew posiada bardzo długą historię. Początki osadnictwa datowane są już u początków Polski piastowskiej, kiedy Zakrzew należał do pobliskiej parafii Targowisko. Parafia położona była na krańcach średniowiecznej diecezji krakowskiej, a pierwsze pisemne wzmianki datują jej powstanie na II połowę XI wieku. Sama nazwa „Zakrzów” pojawiła się natomiast jako nazwa wsi w piśmiennictwie polskim w 1430 r. W czasach Rzeczypospolitej szlacheckiej wieś administracyjnie należała do powiatu lubelskiego i od XV w. była własnością rodu Tarnawskich (Targowickich). W XIX w. gmina włączona została do powiatu krasnostawskiego i liczyła 21 wsi i ok. 5 tys. ludności. W 1955 roku najdalej położone wsie odłączyły się od Zakrzewa. Położenie gminy spowodowało, iż każda kolejna reforma administracyjna zmieniała jej granice i przynależność. Gmina, po reformie z 1973 r. należała do powiatu bychawskiego, po kolejnej reformie wchodziła w obręb województwa zamojskiego oraz rejonu Biłgoraj, a od 1 stycznia 1999 roku znowu znajduje się w powiecie i województwie lubelskim.

W historii gminy istotne znaczenie miał rozwój życia religijnego. Na obszarze gminy erygowany został kościół parafialny w Targowisku pod wezwaniem św. Tomasza z Canterbury oraz kościół p.w. św. Antoniego Padewskiego w Bożej Woli. Do dziś, mimo, iż gmina Zakrzew należy do najmniejszych w powiecie, posiada na swoim terenie 5 kościołów, a wierni należą do pięciu różnych parafii.

W XX wieku obszar gminy objęty został działaniami I wojny światowej. W roku 1914 r. na terenie wsi Tarnawki Pierwszej i Tarnawki Drugiej, Zakrzew i Targowisko - Kolonia rozegrała się jedna z wielkich bitew wojsk rosyjskich z austro-węgierskimi i niemieckimi. Była to część wielkiej ofensywy galicyjskiej. Podczas II wojny światowej gmina również była miejscem potyczek partyzanckich i bitew. Po zniszczeniach wojennych nastąpił etap odbudowy - w latach 1952-1953 Zakrzew został zelektryfikowany, a w 1953 r. - uruchomiono komunikację PKS. W 1947 r. rozpoczęła działalność Gminna Spółdzielnia w Zakrzewie, początkowo z siedzibą w Tarnawce. Wybudowano nowy budynek gminy, szkołę i Dom Strażaka, rozbudowano bazę Gminnej Spółdzielni oraz uruchomiono Ośrodek Zdrowia i Bank Spółdzielczy.

Rys. kościół parafialny w Targowisku pod wezwaniem św. Tomasza z Canterbury
Źródło: Zasoby gminy

Na terenie gminy znajdują się liczne zabytki (kościół, cmentarze, kapliczki, dzwonnice), będące świadectwem historii gminy. Zabytki te wymagają zabiegów renowacyjnych i objęte są opieką konserwatorską. Na terenie gminy znajduje się również pomnik przyrody – lipa drobnolistna usytuowana obok kapliczki przydrożnej w Ponikwach.

Tabela nr 3.

OBIEKTY I TERENY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW

MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA OBIEKTU	CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU	NR REJ. ZAB.
Boża Wola	Zespół kościoła parafialnego p.w. Antoniego Padewskiego	<ul style="list-style-type: none"> ❖ kościół drewniany 1831-1834, remont. 1948-1952, ❖ dzwonnica drewniana ok. 1834, remont. 1983, ❖ cmentarz kościelny z drzewostanem w granicach ogrodzenia założony prawdopodobnie po 1834 roku, podzielony na 9 prostokątnych kwater, 11 kamiennych i żeliwnych nagrobków sprzed 1945 r., w tym 6 z XIX w. 	A/701
Targowisko	Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Tomasza z Canterbury i Św. Małgorzaty	<ul style="list-style-type: none"> ❖ kościół drewniany, 1746-1750, remont. 1858, cz. przebudowany 1923-1930, ❖ dzwonnica drewniana, ok. poł. XVIII, przebudowana 1923-1930, ❖ cmentarz przykościelny z nagrobkiem o pow. 0,28 ha 	A/1269
Targowisko	Cmentarz rzymskokatolicki (czynny)	❖ założony prawdopodobnie w drugim ćwierćwieczu X wieku, na rzucie czworoboku pow. 1,5 ha, podzielony alejką na dwie kwatery; 11 nagrobków z XIX w. ogrodzony metalowymi przesłami i siatką przy słupach na podmurowaniu.	A/357
Tarnawka Druga	Cmentarz z I wojny światowej (nieczynny)	❖ założony na rzucie kwadratu o pow. 1,32 ha; podzielony na kwatery. Pochowano około 25 tys. żołnierzy austriackich i niemieckich poległych w bitwie pod Giełczwią. Cmentarz otoczony wałem ziemnym, podzielony na nieczytelne kwatery	A/418
Zakrzew	Cmentarz z I wojny światowej (nieczynny)	❖ założony po 1915r. na rzucie kwadratu o powierzchni 0,36 ha. W latach 1947-1948 na cmentarzu pochowano ok. 160 żołnierzy różnych narodowości z II wojny światowej. Cmentarz otoczony jest wałem ziemnym	A/356

Wśród małej architektury sakralnej wyróżnić należy:

Rys. kapliczka w Wólce Ponikiewskiej
Źródło: Zasoby gminy

- ❖ kapliczkę Chrystusa Frasobliwego, drewnianą z XIX w.
- ❖ drewnianą kapliczkę z pocz. XX w. w Bożej Woli
- ❖ kapliczkę drewnianą (pocz. XX w.) w Dębiniu
- ❖ kapliczkę Niepokalanego Poczęcia NMP, drewnianą z początku XX w. w Ponikwach
- ❖ kapliczkę św. Jana drewnianą z XX wieku, w Ponikwach
- ❖ kapliczkę Wniebowzięcia NMP drewnianą z XX wieku w Wólce Ponikiewskiej
- ❖ kapliczkę murowaną neogotycką z pocz. XX wieku w Zakrzewie

2.2.7. SIEĆ OSADNICZA

Na obszarze gminy zachowane zostały historyczne przebiegi tras komunikacyjnych oraz układy urbanistyczne i systemy zabudowy. W gminie dominuje tradycyjny - zagrodowy typ zabudowy wiejskiej w układzie pasowym i łańcuchowym. W miejscowościach Zakrzew, Ponikwy, Targowisko, Wólka Ponikiewska zachowały się przykłady drewnianego budownictwa zagrodowego (domy, stodoły, spichlerze) z końca XIX i początków XX w. Przy rozwoju gminy przewiduje się dalsze nawiązywanie do tradycji lokalnych i regionalnych w kształtowaniu architektury nowego budownictwa zarówno co do bryły budynków jak i wykorzystywanych materiałów budowlanych. W południowej części gminy planowany jest rozwój infrastruktury lotniskowej.

OCENA UWARUNKOWAŃ PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH:

- Gmina posiada bardzo duży potencjał w zakresie zasobów przyrodniczych i kulturowych. Warunki środowiskowe sprzyjają przede wszystkim rozwijaniu funkcji rolniczych terenu, ze względu na przyjazny klimat, dobrej jakości gleby oraz odpowiednie ukształtowanie terenu. Z kolei położenie i malowniczość terenu predestynuje gminę do rozwijania funkcji turystyczno-rekreacyjnych, w szczególności na obszarze Roztocza Zachodniego oraz w dolinie rzeki Por i wokół naturalnych zbiorników wodnych. Na obszarze gminy planuje się również utworzenie rezerwatu faunistyczno-torfowiskowego Jezioro „Boćki” będącego największą ostoją ptaków błotnych w powiecie lubelskim.
- Ochrona środowiska ma istotne znaczenie dla efektywnego i długofalowego rozwoju gminy. Znajdujące się na jej obszarze zasoby wodne i glebowe narażone są na przedostawanie się do nich toksyn i zanieczyszczeń wynikających z użytkowania gruntów ornych i prowadzenia gospodarstw. W związku z tym pożądane jest przeprowadzenie inwestycji mających na celu ochronę dóbr środowiskowych, w tym oczyszczanie ścieków i gospodarowanie odpadami. Na terenie gminy nie jest wskazane podejmowanie działań służących intensyfikacji produkcji rolnej opartej na wysokiej chemizacji bądź prowadzeniu ferm bezściółkowych oraz wdrażanie inwestycji o charakterze uciążliwym dla środowiska, w tym wodnego.

OCENA UWARUNKOWAŃ PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH:

- W kontekście rozwoju funkcji turystycznych oraz z uwagi na potrzebę zachowania lokalnej tożsamości, istotna jest również dbałość o zachowanie dziedzictwa kulturowego. Najistotniejsze zabytki poddane są ochronie konserwatorskiej, jednak ich stan nie jest zadawalający, przede wszystkim z uwagi na brak środków finansowych na ich odnowę.

- Atutem gminy są warunki krajobrazowo-kulturowe, reprezentujące typowe dla Lubelszczyzny typy krajobrazów oraz gatunki zwierzęce i roślinne. Malownicze ukształtowanie terenu może stać się podstawą rozwoju różnych form turystyki nastawionej na aktywny wypoczynek na łonie natury. Dodatkowym elementem wspierającym rozwój turystyki są korzystne warunki bioklimatyczne, czyste powietrze oraz niewielki poziom zanieczyszczeń cywilizacyjnych i komfort akustyczny. W trosce lokalnego samorządu leży dalsza dbałość o zachowanie wysokiej jakości posiadanych zasobów i walorów przyrodniczych poprzez uwzględnianie ich wartości w procesach i przeobrażeniach gospodarczych oraz dążenie do ich rozwoju np. poprzez zwiększanie poziomu lesistości przy wykorzystaniu nieużytków, części gruntów odłogujących czy zagrożonych erozją. Ochrona czystego powietrza wzmocniona powinna zostać poprzez doprowadzenie do gminy gazu sieciowego i wykorzystanie go w celach grzewczych.

- Środowisko naturalne predestynuje gminę do utrzymania dominującej roli rolnictwa jako głównej dziedziny gospodarki, ze wskazaniem na nieodzowną konieczność restrukturyzacji i unowocześnienia prowadzonych form uprawy i hodowli. Gminę cechuje jeden z najwyższych w regionie wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej (88,6 na 100 pkt. wg skali ocen IUNG Puławy, podczas, gdy średnia dla Lubelszczyzny wynosi 73,5 pkt. a dla kraju 66,6), a jakość gleb wymaga ochrony prawnej przeciwdziałającej zmianie ich kwalifikacji.

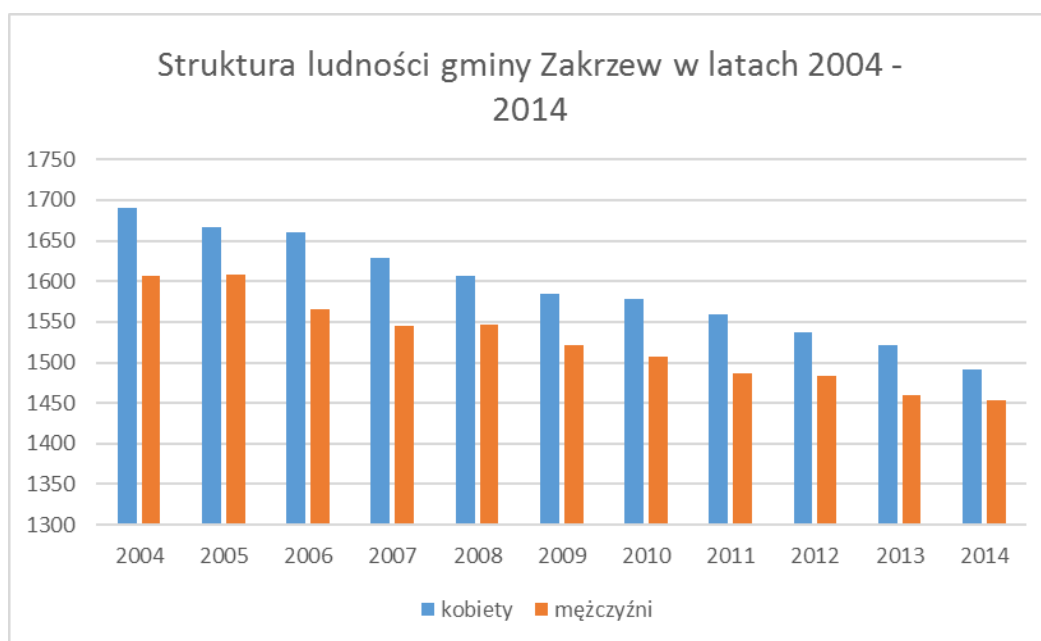
2.3. UWARUNKOWANIA DEMOGRAFICZNE I RYNKU PRACY

2.3.1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA

Gmina Zakrzew zamieszkiwana jest przez 2945 osób co daje średnią gęstość zaludnienia 39 osoby /km². W Gminie Zakrzew od 2004 roku można zaobserwować ogólną tendencję spadku ludności i gęstości zamieszkania, przy czym podobnie jak w latach poprzednich do najbardziej zaludnionych miejscowości należą Zakrzew i Tarnawka Pierwsza.

Sytuacja demograficzna Gminy Zakrzew przedstawia się niekorzystnie. W ciągu ostatniej dekady zaobserwować można stały niewielki lecz systematyczny spadek liczby ludności. Spadek ten dotyczy obu płci przy czym liczba kobiet w gminie jest nieznacznie wyższa, szczególnie wśród kobiet w wieku poprodukcyjnym. Struktura płci od lat przedstawia się podobnie, wskazując przewagę liczby kobiet nad mężczyznami.

Wykres nr 2. Struktura ludności gminy Zakrzew

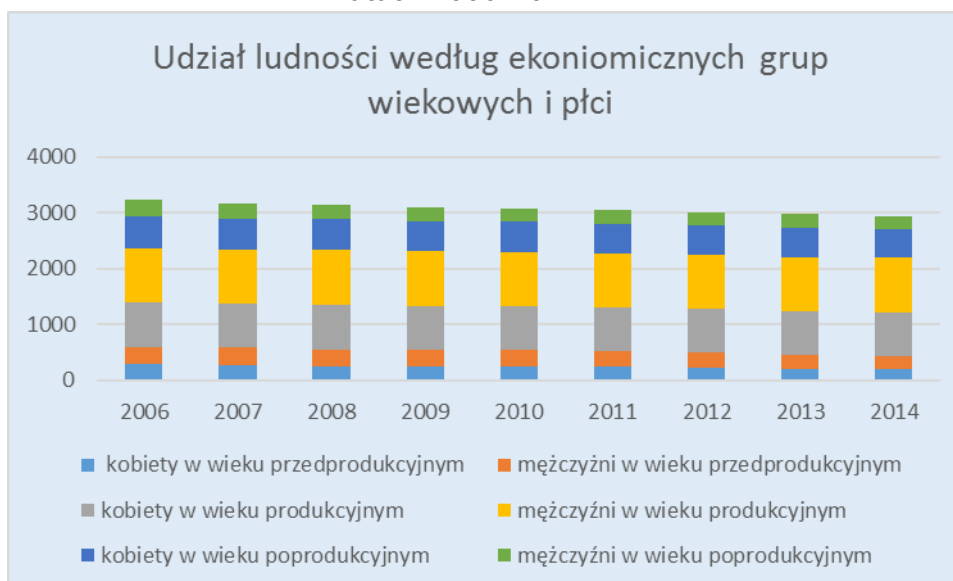
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres nr 3. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres nr 4. Udział ludności według ekonomicznych grup wiekowych i płci w latach 2006-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura wiekowa gminy wskazuje na zdecydowaną przewagę ludności w wieku produkcyjnym oraz znaczną przewagę osób w wieku poprodukcyjnym nad osobami młodymi do 17 roku życia. Tendencja ta oznacza starzenie się społeczeństwa gminy, dodatkowo biorąc pod uwagę migracje ludności w wieku produkcyjnym sytuacja ta może skutkować opuszczaniem gospodarstw rolnych i coraz większym spadkiem ludności zamieszkującej Gminę Zakrzew.

Struktura płci jest typowa dla obszarów wiejskich Lubelszczyzny i charakteryzuje się nieznaczną przewagą ilości kobiet. Odnotować jednak należy, iż przewaga kobiet dotyczy przede wszystkim wieku poprodukcyjnego.

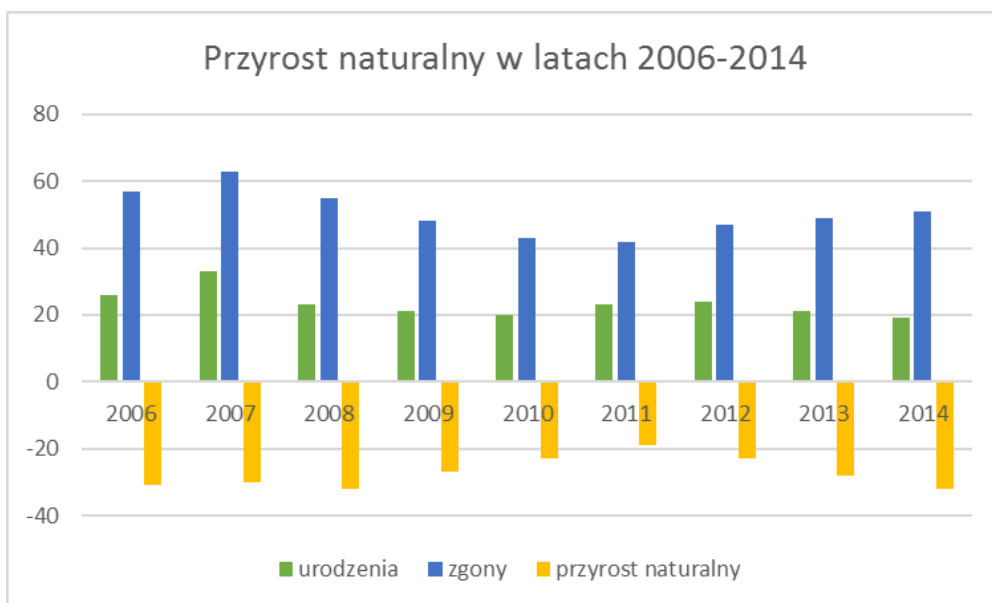
Ogólnie struktura wiekowa społeczności gminnej charakteryzuje się zdecydowaną przewagą osób w wieku produkcyjnym na poziomie 58,25% (w tym przewagą mężczyzn) i stosunkowo niskim odsetkiem osób wchodzących na rynek pracy. W stosunku do powiatu lubelskiego odsetek osób młodych jest o 7,1 punktów procentowych niższy (15,41% ogółu społeczności w gminie przy 22,5% w powiecie). Sytuacja ta wskazuje na zidentyfikowany problem starzenia się społeczności gminy i wynikający z tego brak następców dla wielu gospodarstw rolnych.

2.3.2. DYNAMIKA RUCHU LUDNOŚCI

Wskaźnik urodzeń w gminie Zakrzew na przestrzeni ostatnich 10 lat jest coraz niższy a wskaźnik zgonów rośnie. Przyrost naturalny w gminie wykazuje saldo ujemne w całym analizowanym okresie co w połączeniu z ujemnym saldem migracji pozwala przypuszczać, że społeczność gminy Zakrzew w dużym stopniu zagrożona jest depopulacją. Wśród zjawisk demograficznych obserwuje się wszystkie elementy charakterystyczne dla terenów wiejskich w Polsce, które zagrożone są stałym odpływem młodych osób, starzeniem się mieszkańców pozostających na gospodarstwach, a także dużą przewagą mężczyzn w wieku produkcyjnym i dużą przewagą kobiet w wieku poprodukcyjnym. Sytuacja taka spowodowana jest odczuwalnym brakiem perspektyw rozwoju osobistego i zawodowego na terenach wiejskich oraz brakiem dostępu do podstawowej infrastruktury społecznej. Ważną przyczyną ujemnego salda migracji jest również oddziaływanie centrum aglomeracji lubelskiej – bliskie sąsiedztwo terenów bardziej rozwiniętych i zurbanizowanych powoduje wyjazdy z terenu gminy osób w wieku produkcyjnym.

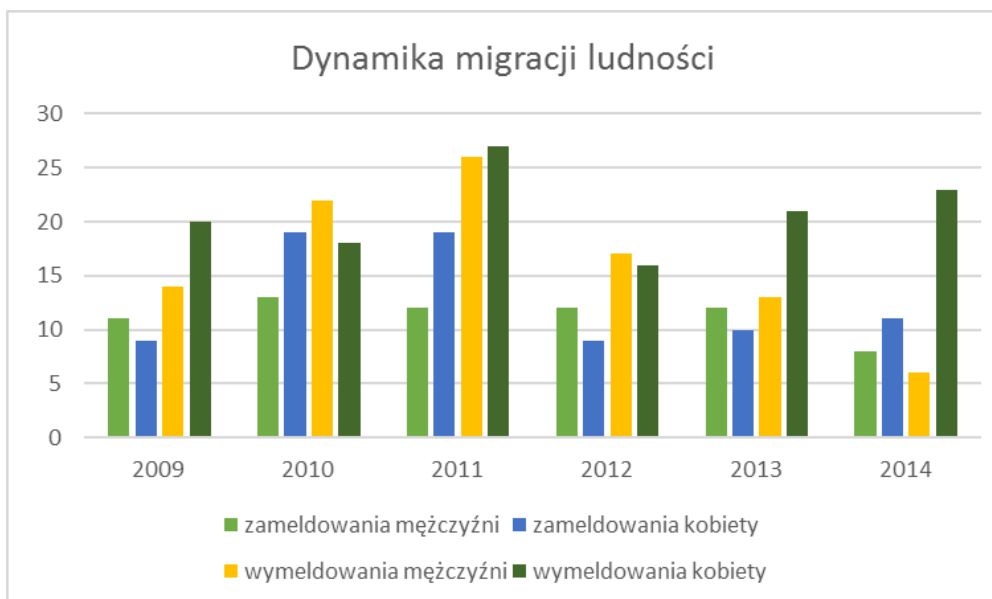
Przyrost naturalny w Gminie Zakrzew od lat utrzymuje się na ujemnym poziomie. Liczba zgonów zdecydowanie przewyższa liczbę urodzeń, biorąc pod uwagę także fakt, że liczba osób starszych w wieku poprodukcyjnym oraz produkcyjnym jest stale wyższa od liczby osób młodych. Gmina Zakrzew w perspektywie przyszłych lat może zostać dotknięta problemem depopulacji. Ryzyko to zwiększa także bliskość bardziej rozwiniętych i zurbanizowanych terenów gdzie młodzi ludzie będą poszukiwali perspektyw rozwoju, opuszczając tym samym rodziną Gminę. Wobec tego podobnie jak na innych obszarach wiejskich Polski można zaobserwować tendencję do opuszczania przez młodych ludzi wsi i pozostawiania gospodarstw w rękach rodziców i dziadków.

Wykres nr 4. Przyrost naturalny w Gminie Zakrzew w latach 2006-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres nr 5. Dynamika migracji ludności w Gminie Zakrzew w latach 2009-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dynamika migracji ludności wskazuje, że w ciągu ostatnich lat więcej kobiet niż mężczyzn opuściło Gminę Zakrzew. Ogólna tendencja wskazuje znaczną przewagę osób wymeldowujących się nad zameldowaniami. Jest to wynik atrakcyjniejszych warunków płacy w większych ośrodkach miejskich lub za granicą.

Gmina Zakrzew kwalifikuje się obecnie do obszaru o silnej depresji demograficznej. W celu przeciwdziałania pogłębianiu się tego stanu należy podjąć kompleksowe działania

zmierzające do podniesienia standardu życia na obszarze gminy oraz prowadzić aktywną politykę zmierzającą do wyrównania (w górę) poziomu wykształcenia osób mieszkających na obszarach wiejskich. Aby powstrzymać procesy wyludniania się obszaru gminy, samorząd, rozumiejąc zagrożenia wynikające z analizy danych demograficznych, planuje w najbliższych latach dołożyć wszelkich starań w celu przygotowania jak najlepszych warunków bytowych dla mieszkańców oraz do pobudzenia przedsiębiorczości własnej na terenach wiejskich.

2.3.3. POZIOM WYKSZTAŁCENIA

Ludność w gminie Zakrzew charakteryzuje się stosunkowo niskim wykształceniem. Monofunkcyjny charakter gospodarki gminy przy równoczesnym długotrwałym procesie migracyjnym, spowodował odpływ ludzi młodych i lepiej wykształconych, a w konsekwencji również deformację struktur demograficznych. Ponad połowa mieszkańców gminy posiada jedynie wykształcenie podstawowe lub niższe, a jedynie ok. 2% - wykształcenie wyższe. Brak jest wykwalifikowanych specjalistów ze wszystkich branż gospodarki, a w szczególności handlu, przetwórstwa, marketingu i zarządzania. W zakresie umiejętności zawodowych przeważająca część społeczności dysponuje doświadczeniem wyniesionym z gospodarstw rolnych – bardzo niewiele osób ma doświadczenie wynikające ze świadczenia pracy na rzecz zewnętrznego pracodawcy.

2.3.4. RYNEK PRACY

W Gminie Zakrzew w 2014 roku zarejestrowano 113 osób bezrobotnych - 49 kobiet oraz 64 mężczyzn (w roku 2013 odpowiednio 131 osób), co wskazuje na nieznaczny spadek poziomu bezrobocia. Biorąc jednak pod uwagę „bezrobocie ukryte” oraz zatrudnienie w rodzinnych gospodarstwach rolnych, liczba rzeczywistych bezrobotnych może okazać się o wiele większa. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2013 wynosił 7,4 %, natomiast w przypadku bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w wieku produkcyjnym 8,1 %. Zgodnie z danymi z 2013 roku działalność gospodarczą w gminie prowadziło 118 podmiotów.

W odpowiedzi na istotny problem jakim jest bezrobocie w latach 2014-2015 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zakrzewie realizował projekt systemowy „Wspieranie aktywnych form integracji społecznej i zawodowej w gminie Zakrzew” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Statystyki GOPS wskazują, iż konieczne jest kontynuowanie działań z Funduszy

Europejskich na lata 2014-2020 mających na celu podnoszenie oraz zmianę kompetencji i umiejętności społecznych osób bezrobotnych i zagrożonych utratą pracy. Stosowne zapisy znajdują odzwierciedlenie w celach strategicznych niniejszego dokumentu.

W związku ze zdecydowanie agrarnym charakterem gminy duża część mieszkańców nie posiada wykształcenia oraz kwalifikacji odpowiednich do podjęcia pracy poza sektorem rolniczym. Należy zatem postawić w strategii silniejszy nacisk na przeciwdziałanie ukrytemu bezrobociu i wsparcie osób, które chcą poprawić swoją sytuację życiową i ekonomiczną poprzez zdobycie odpowiednich umiejętności.

Zakłada się, iż korzystne zmiany w strukturze zatrudnienia nastąpią dopiero w wyniku systematycznego zmniejszania się ilości zatrudnionych bezpośrednio przy produkcji rolnej, na rzecz podejmowania pracy w branży przetwórczej i usługowo-handlowej.

OCENA UWARUNKOWAŃ DEMOGRAFICZNYCH I RYNKU PRACY:

- Gmina Zakrzew posiada bardzo niekorzystną strukturę demograficzną charakteryzującą się słabą gęstością zaludnienia, wysokim udziałem osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców, zdeformowaną strukturą wiekową (niski wskaźnik ilości osób młodych) oraz płci (zdecydowana przewaga ilości mężczyzn w wieku produkcyjnym i niedobór kobiet). Gmina jest obszarem o silnej, pogłębiającej się depresji demograficznej i charakteryzuje się ujemnym saldem migracji oraz ujemną wartością przyrostu naturalnego. Z roku na rok ilość mieszkańców gminy systematycznie się zmniejsza.
- Z gminy odpływają osoby o najlepszych kompetencjach oraz największej aktywności. Poziom wykształcenia mieszkańców gminy Zakrzew jest stosunkowo niski, a posiadane umiejętności nie są dostosowane do potrzeb nowoczesnej gospodarki rynkowej.
- Podstawowym źródłem dochodów mieszkańców gminy jest działalność rolnicza. Problemem jest bezrobocie ukryte obejmujące w dużym stopniu osoby młode, bez wykształcenia i doświadczeń zawodowych.
- W kontekście uwarunkowań demograficznych i rynku pracy konieczne jest przedsięwzięcie wszelkich działań zmierzających do poprawy istniejącej sytuacji. Szczególnie istotnym wyzwaniem dla gminy jest podjęcia działań

OCENA UWARUNKOWAŃ DEMOGRAFICZNYCH I RYNKU PRACY:

W zakresie rozszerzenia funkcji edukacyjnych dostępnych na terenie gminy i inwestowanie w rozwój zasobów ludzkich. Z uwagi na duży odsetek osób w wieku produkcyjnym wskazane byłoby rozwijanie usług szkoleniowych dla osób dorosłych pozwalających im na uzupełnienie kwalifikacji, dostosowanie ich do potrzeb rynku pracy i przekwalifikowania się z działalności rolniczej.

Mimo tak wielu negatywnych aspektów atutem gminy w omawianym wymiarze jest właśnie szeroki i niewykorzystany potencjał ludzki. Aby zaktywizować te osoby do aktywnego, samodzielnego kształtowania własnej kariery zawodowej gmina musi stworzyć warunki umożliwiające odnalezienie się tych osób na rynku pracy. Niewielka ilość branż gospodarki oraz mała ilość osób zatrudnionych poza rolnictwem powinna zostać jak najszybciej zrównoważona dynamicznym rozwojem małej i średniej przedsiębiorczości. Aby to stało się możliwe konieczna jest poprawa warunków infrastrukturalnych, a także prawnych i organizacyjnych wspierających rozwój przedsiębiorczości.

2.4. UWARUNKOWANIA INFRASTRUKTURALNE**2.4.1. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA**

Transport drogowy jest jedyną formą dostępności komunikacyjnej gminy, bowiem na jej obszarze nie występują drogi kolejowe ani inne formy połączeń komunikacyjnych.

Na terenie gminy występują trzy kategorie dróg:

- ❖ Drogi wojewódzkie, których długość wynosi 6,73 km
- ❖ Drogi powiatowe, których długość wynosi 46,2 km
- ❖ Drogi gminne, których długość wynosi 39,2 km

Droga wojewódzka nr 842 przebiega przez teren północnej części gminy i łączy na linii wschód-zachód Rudnik Szlachecki (łącznik do drogi krajowej nr 19) oraz Wysokie (skrzyżowanie z drogą nr 835). Droga ta łączy również pośrednio międzynarodowe drogowe przejście graniczne w Zosinie z zachodnią częścią kraju.

Drogi powiatowe stanowią najważniejsze połączenia komunikacyjne pomiędzy poszczególnymi miejscowościami w obrębie gminy oraz z gminami sąsiadującymi. Wśród nich największe znaczenie mają drogi:

- ❖ nr 3206 L – Boża Wola – Wojdat – Zakrzew - Tarnawa łącząca ośrodek gminy w Zakrzewie z drogą wojewódzką nr 835 Lublin - Przemyśl i z zachodnią częścią gminy;
- ❖ nr 2295 L – Wola Gałęzowska - Baraki – łącząca siedzibę gminy z jej północnymi sąsiadami,
- ❖ nr 2307 L – Tarnawka – Zakrzew - Ponikwy, łącząca południową część gminy z Tarnawką i Zakrzewem

Drogi powiatowe posiadają nawierzchnię utwardzoną, bitumiczną.

Drogi gminne bezpośrednio obsługują zabudowę w poszczególnych miejscowościach, grunty i gospodarstwa rolne. Prawie 40% tych dróg stanowią połączenia o nawierzchni gruntowej. Ich utwardzenie jak również remont pozostałych dróg gminnych stanowi bardzo istotny przedmiot zainteresowania samorządu gminy Zakrzew. Sieć dróg gminnych wymaga również uzupełnienia w celu zwiększenia łatwości komunikacyjnej poszczególnych miejscowości. Drogi gminne, jako sieć komunikacyjna służąca bezpośrednio mieszkańcom, wymaga utwardzenia, przebudowy i modernizacji. Ze względów bezpieczeństwa niezbędne jest również wykonanie obustronnych ciągów pieszych na odcinkach zwartej zabudowy, utwardzenie poboczy, urządzenie zjazdów, parkingów i zatok przystankowych, wykonanie oświetlenia ulicznego oraz uzupełnienie właściwego oznakowania skrzyżowań.

W latach 2007 -2015 przebudowano, wybudowano lub odbudowano następujące drogi gminne:

➤ **2007 rok**

1. Targowisko- Kolonia długość 0,6km, o wartości 106 235,67 zł.
2. Tarnawka Pierwsza długość 0,68km, o wartości 342 766,46 zł.
3. Szklarnia długość 0,33km, o wartości 76 008,72zł .

➤ **2008 rok**

1. Tarnawka Pierwsza, długość 0,220km o wartości 96 100,68 zł.
2. Targowisko- Kolonia, długość 1,250km o wartości 218 007,15 zł.
3. Targowisko -Kolonia, długość 0,250km, o wartości 53 406,83 zł.
4. Dębina, długość 0,893km ,o wartości 443 471,04 zł.
5. Ponikwy, długość 1,2km, o wartości 249 126,32 zł.

Rys. Droga w Ponikwach
Źródło: Zasoby gminy

Wyremontowano także most na rzece Por w miejscowości Wólka Ponikiewska, inwestycja sfinansowana ze środków własnych oraz budżetu państwa pochłonęła 58 155,62 zł.

➤ **2009 rok**

1. Targowisko, długość 0,300 km, o wartości 85 637,16 zł.

2. Zakrzew, długość 0,400 km, o wartości 85 596,83 zł.
3. Zakrzew, długość 0,804km, o wartości 154 000,28 zł.
4. Dębina, długość 0,893km, o wartości 294 890,47 zł (II etap).

Ponadto w miejscowości Tarnawka Pierwsza wyremontowano powierzchnię placu o powierzchni 756,22m². Inwestycja sfinansowana ze środków własnych wyniosła 52 485,41 zł.

- **2010 rok**
 1. Nikodemów, długość 0,196km, o wartości 130 480,89 zł.
 2. Karolin , długość 1,350km, o wartości 331 950,77 zł
 3. Boża Wola, długość 0,568 km, o wartości 201 454,63 zł.
- **2011 rok**
Nikodemów, długość 0,550km, o wartości 245 723,36 zł.
- **2012 rok**
Wólka Ponikiewska, długość 0,218km, o wartości 70 463,43 zł.
- **2013 rok**
 1. Zakrzew, długość 0,900km, o wartości 218 514,63 zł.
 2. Debina, długość 0,320km, o wartości 114 828,70 zł
- **2014 rok**
Annów, długość 0,828 km, o wartości 275 630,34 zł.
- **2015 rok**
 1. Dębina, długość 0, 525 km, o wartości 116 341,09 zł. (etap II)
 2. Szklarnia, długość 0, 631 km, o wartości 226 565,25 zł. (etap I)

Inwestycje drogowe w latach 2007-2015 objęły łącznie 13,906 km a ich koszt wyniósł 4 140 200,70 złotych. Inwestycje realizowane były ze środków własnych oraz przy wsparciu środków z budżetu państwa i województwa.

Potrzeby i niedoinwestowanie w tym zakresie dotyczy aż 2/3 długości gminnych dróg. Z tego względu niezbędne jest kontynuowanie działań z Funduszy Europejskich na lata 2014-2020 mających na celu polepszenie dostępności komunikacyjnej, parametrów technicznych i jakości funkcjonowania układu drogowego w gminie. Stosowne zapisy znajdują odzwierciedlenie w celach strategicznych niniejszego dokumentu.

Gmina Zakrzew wspierała finansowo modernizację dróg powiatowych.

2.4.2. INFRASTRUKTURA OCHRONY ŚRODOWISKA I ENERGETYKA

Infrastruktura techniczna gminy Zakrzew jest stosunkowo słabo rozwinięta. Brak podstawowych mediów utrudnia rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy i osłabia zainteresowanie potencjalnych inwestorów zewnętrznych.

SIEĆ WODOCIĄGOWA

Prawie cały obszar gminy Zakrzew zaopatrywany jest w wodę pitną, do celów gospodarczych i przemysłowych z zasobów podziemnych ze studni wgłębnych oraz ze studni indywidualnych. Na terenie gminy zlokalizowane jest jedno ujęcie wody w miejscowości Zakrzew o wydajności eksploatacyjnej $Q = 50 \text{ m}^3/\text{h}$, przy depresji

$S_E=0,1$ m. Jedynie mieszkańcy miejscowości Karolin, korzystają z ujęcia wody zlokalizowanego w sąsiedniej gminie Bychawa.

W 2001 roku zakończono realizację pierwszego etapu budowy wodociągu grupowego w gminie. Inwestycja objęła budowę stacji wodociągowej oraz 167 przyłączy wodociągowych. Łącznie wybudowano ponad 7 km sieci wodociągowej oraz 6 km przyłączy wodociągowych. W latach 2003-2004 w ramach Programu Phare 2000 wykonano drugi etap prac mających na celu

Rys. Wodociągi Źródło: Zasoby gminy

z wodociągowanie gminy. Wybudowano wodociąg grupowy w miejscowościach: Targowisko, Nikodemów, Zakrzew - Kolonia, Baraki, Szklarnia, Annów i Zakrzew. Łącznie inwestycje objęły 1 249 osoby w 380 gospodarstwach domowych oraz obiektach usługowych. Łącznie wybudowano 43,7 km sieci z przyłączami, w tym 31,3 km samej sieci wodociągowej i 21 km przyłączy wodociągowych. Przy okazji wodociągowania kolonijnej zabudowy sołectwa Stara Wieś w gminie Bychawa zrealizowano również wspólny odcinek wodociągu zasilający 16 gospodarstw w sołectwie Karolin realizując 3 357 m. sieci wodociągowej oraz 16 przyłączy na obszarze gminy Zakrzew.

W latach 2006-2007 gmina Zakrzew rozpoczęła kolejny etap budowy wodociągów. Pracami objęto miejscowości Tarnawka Pierwsza i Tarnawka Druga. Łączny koszt inwestycji finansowany ze środków własnych gminy wyniósł 1 714 197,37 złotych. Kolejna inwestycja wodociągowa obejmująca sieć o długości 23 956 metrów kosztowała 4 199 227,07 złotych i została sfinansowana przy udziale środków pochodzących z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Obecnie Sieć wodociągową posiadają miejscowości, tj.: Zakrzew, Zakrzew - Kolonia, Karolin, Targowisko, Baraki, Nikodemów, Szklarnia, Tarnawka Pierwsza, Tarnawka Druga, Annów, Dębina, Boża Wola i Majdan Starowiejski.

GOSPODARKA ODPADAMI

Ścieki z obszaru gminy są odprowadzane do zbiorników bezodpływowych (tzw. szamb), których zawartość wywożona jest wozami asenizacyjnymi. Obecnie na indywidualne zlecenia ścieki wywożone są przez podmioty gospodarcze do oczyszczalni ścieków poza obszar gminy. Pozostałe ścieki w niekontrolowany sposób rozsączane są do gruntu bądź zanieczyszczają wody płynące w ciekach i rowach melioracyjnych. Budowa systemu odprowadzania ścieków, oczyszczalni przydomowych oraz edukacja ekologiczna

w tym zakresie stanowią jeden z priorytetów władz gminy. Stosowne zapisy w tym zakresie znajdują odzwierciedlenie w celach strategicznych niniejszego dokumentu.

Od 1 lipca 2013 roku obowiązuje nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi. Gmina przyjęła obowiązek odbioru odpadów od właścicieli nieruchomości zamieszkałych. Mieszkańcy zostali nieodpłatnie zaopatrzeni w pojemniki na odpady komunalne. Wszyscy zostali zobowiązani do selektywnego zbierania odpadów. Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych został utworzony na terenie byłego składowiska odpadów w Zakrzewie.

ENERGETYKA I TELEKOMUNIKACJA

Na terenie gminy nie funkcjonują zbiorcze systemy ciepłownicze. Budynki mieszkalne, obiekty użyteczności publicznej oraz przedsiębiorstwa są zasilane w ciepło za pomocą własnych pieców i kotłowni węglowych lub olejowych. Kotłownie zlokalizowane są w Urzędzie Gminy Zakrzew, GOZ w Zakrzewie (kotłownie olejowe), w Szkole Podstawowej w Dębinie i w Zakrzewie (kotłownie peletowe) oraz w Gimnazjum w Tarnawce (kotłownia węglowa). Rozwój systemów ciepłowniczych stanowi jeden z priorytetów inwestycyjnych gminy.

Na terenie gminy nie jest doprowadzona również sieć gazownicza.

Wszystkie jednostki osadnicze są zaopatrzone w energię elektryczną. Obszar gminy objęty jest siecią energetyczną zasilaną zespołem linii 15 kV z GPZ w Żółkiewce.

W 1999 r. na obszarze gminy zakończono realizację sieci telefonicznej. Abonentów łączy dwie centrale automatyczne zlokalizowane w Zakrzewie i w Dębinie.

W 2015 r. na terenie gminy zakończono budowę głównej sieci światłowodowej, dającej możliwość przyłączenia indywidualnych odbiorców.

ENERGIA ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH

Energetyka niskoemisyjna jest jedną z inteligentnych specjalizacji województwa lubelskiego na lata 2014-2020. Gmina Zakrzew od kilku lat realizuje politykę wykorzystania energii odnawialnej dla potrzeb społecznych. Modelowym przykładem jest przedsięwzięcie „Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w trosce o środowisko naturalne na terenie gmin Bełżyce, Bychawa i Zakrzew w Powiecie Lubelskim”, które znalazło się pierwszej dziesiątce rankingu Top Inwestycja Komunalna Polski Wschodniej 2015. W jego ramach wykonano na terenie gospodarstw prywatnych mieszkańców gminy 228 sztuk instalacji solarnych oraz zainstalowano piece na biomasę w Szkole Podstawowej w Dębinie oraz w Szkole Podstawowej w Zakrzewie.

Gmina Zakrzew planuje kontynuację z Funduszy Europejskich na lata 2014-2020 inwestycji przedsięwzięć mających na celu budowę i modernizację infrastruktury służącej produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Inwestycje tego rodzaju będą miały dodatkowy,

pozytywny wpływ na tworzenie nowych, pozarolniczych miejsc pracy i zmniejszanie poziomu bezrobocia wśród mieszkańców. Stosowne zapisy znajdują odzwierciedlenie w celach strategicznych niniejszego dokumentu.

2.4.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Na terenie gminy funkcjonują dwie szkoły podstawowe: w Zakrzewie i Dębnie oraz jedno gimnazjum publiczne w Tarnawce. W szkołach poza codziennymi lekcjami realizowane są również zajęcia pozalekcyjne obejmujące kółko ortograficzne, matematyczne, muzyczne, plastyczne, zajęcia wyrównawcze z historii, języka polskiego i niemieckiego. W szkole w Zakrzewie działa również zespół wokalny i schola. W Gimnazjum młodzież również może korzystać z kółek zainteresowań, w szczególności z informatyki i matematyki.

W latach 2011-2014 na terenie gminy prowadzono dwa duże projekty współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego („Indywidualizacja nauczania w Gminie Zakrzew” oraz „Modernizacja oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych”). Celem projektów było zmniejszenie nierówności w stopniu upowszechniania edukacji pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi oraz poprawa warunków funkcjonowania istniejących oddziałów przedszkolnych.

Na terenie gminy systematycznie modernizowane są obiekty oświatowe, a także rozbudowywana jest baza sportowa. W 2014 roku wykonano termomodernizację budynku Szkoły Podstawowej w Dębnie. Przy Gimnazjum w Tarnawce powstało ogólnodostępne boisko sportowe. W 2015 roku rozpoczęła się budowa Sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Zakrzewie, planowany termin oddania sali do użytku to 2017 r.

Funkcję ośrodka kultury pełni Biblioteka Publiczna Gminy Zakrzew wraz z filią w Dębnie. Biblioteka oprócz swojej działalności statutowej jest miejscem bezpłatnego dostępu do komputerów oraz organizatorem życia kulturalnego społeczności lokalnej i bierze udział w przygotowaniu wszelkich uroczystości odbywających się na terenie gminy. Działalność artystyczna i kulturalna koncentruje się na organizacji wieczorów tematycznych (muzycznych, poetyckich, upamiętniających wydarzenia historyczne) oraz spotkań z zaproszonymi gośćmi. Spotkania często uświetniają występy gminnej orkiestry Ochotniczej Straży Pożarnej, funkcjonującej już przeszło 22 lata.

W obu bibliotekach funkcjonują „Kąciki Małego Czytelnika”, gdzie można malować, rysować oraz brać udział w zajęciach manualnych. Oprócz najmłodszych w bibliotece spotykają się także seniorzy aby kultywować i przekazywać tradycję młodszemu pokoleniu. Z myślą o osobach samotnych realizowane są wypożyczenia „Książki na telefon”. W ramach konkursu grantowego „Tu mieszkam, tu zmieniam” zrealizowano projekt „Odkryj Gminę Zakrzew”, w ramach którego przeprowadzono

konkurs plastyczny oraz warsztaty z Questu i opracowywania gier terenowych. Biblioteka realizuje także projekt „Dorównać kroku nowoczesności w bibliotece”, dzięki któremu wprowadzona została możliwość elektronicznego wypożyczenia książek.

W bibliotece organizowane są również wystawy lokalnych twórców oraz przedstawienia teatralne z udziałem uczących się w gminie dzieci. Z Biblioteką ściśle współpracuje miejscowe Koło Gospodyń Wiejskich. Od roku 2000 - dzięki współpracy z WODR z Końskowoli - przy bibliotece funkcjonuje również młodzieżowy Klub 4 H "Mróweczki" oparty o amerykański program nauki przedsiębiorczości wśród dzieci i młodzieży.

W gminie Zakrzew organizowane są lokalne i międzygminne turnieje sportowe, zawody sportowo-pożarnicze i inne. Uroczyscie obchodzone są również święta państwowe i religijne. Wszelkie działania kulturalne spotykają się z przychylnym odzewem społeczności – mieszkańcy chętnie w nich uczestniczą.

Na terenie gminy zlokalizowany są dwa Zakłady Opieki Zdrowotnej (Publiczny i Niepubliczny). Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej będący oddziałem ZOZ z Bychawy gwarantuje chorym jedynie pomoc lekarzy pierwszego kontaktu oraz pielęgniarek środowiskowych. Pacjenci wymagający opieki specjalistycznej zmuszeni są do korzystania z przychodni i szpitali w Bychawie lub w Lublinie. Również dostęp do farmaceutyków nie jest wystarczający (1 apteka). Na terenie gminy funkcjonuje również Ośrodek Pomocy Społecznej wspierający osoby i rodziny w zaspokajaniu podstawowych potrzeb bytowych. Pomocą ośrodka objęte jest około 15% mieszkańców gminy korzystających głównie z pomocy finansowej w formie zasiłków rodzinnych i świadczeń opiekuńczych.

Do końca lutego 2016 roku w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Zakrzewie (w ramach współpracy z Ochotniczą Strażą Pożarną w Zakrzewie), osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej i spełniające kryteria określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej będą mogły skorzystać z pomocy w postaci żywności. W 2014 roku wsparciem żywnościowym zostało objętych 250 osób. Pomoc realizowana jest w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 i współfinansowana z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich zrealizowana została inwestycja „Remont budynku Świetlicy Wiejskiej w miejscowości Zakrzew”. Oprócz prac remontowych takich jak wymiana pokrycia dachu, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenia budynku i remontu pomieszczeń projekt obejmował także wyposażenie świetlicy w meble i sprzęt AGD. Świetlica jest systematycznie wykorzystywana dla potrzeb społeczności lokalnej.

Gmina Zakrzew planuje kontynuację działań w obszarze infrastruktury i aktywności społecznej. Stosowne zapisy znajdują odzwierciedlenie w celach strategicznych niniejszego dokumentu.

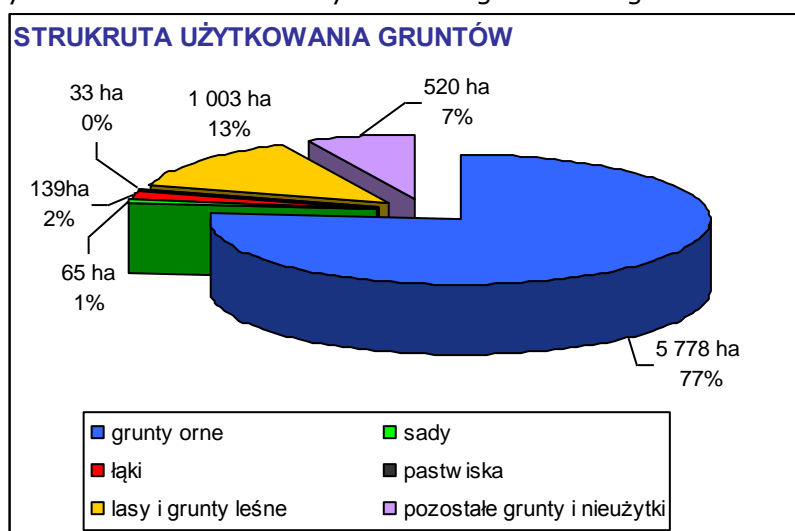
OCENA UWARUNKOWAŃ INFRASTRUKTURALNYCH:

- Gmina Zakrzew posiada bardzo duże zapotrzebowanie na rozwój infrastruktury podstawowej. Wśród priorytetów inwestycyjnych gminy znajduje się dokończenie budowy sieci wodociągowej, budowa sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni przydomowych oraz oczyszczalni ścieków, gazyfikacja wsi oraz wprowadzenie zgodnego ze standardami Polski i UE systemu segregacji, składowania i unieszkodliwiania odpadów. Kluczowe znaczenie dla rozwoju gminy ma również uzupełnienie i modernizacja stanu dróg, znajdujących się na terenie gminy. W najbliższych latach priorytetem inwestycyjnym gminy będzie usprawnienie połączeń komunikacyjnych poprzez uzupełnienie sieci dróg gminnych oraz poprawę bezpieczeństwa ruchu.
- Powyższe inwestycje przyczynią się do lepszej ochrony środowiska naturalnego i ograniczenia zanieczyszczeń, a także do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej terenu gminy. Inwestycje pozwolą też na podniesienie jakości życia mieszkańców i pobudzą przedsiębiorczość własną lokalnej społeczności.
- W zakresie infrastruktury społecznej aktualne potrzeby gminy koncentrują się głównie na remontach bieżących istniejącej infrastruktury edukacyjnej oraz wykorzystaniu (termomodernizacji) mienia gminy i przekształcenia go w obiekty użyteczności publicznej (centrum gminne). Zidentyfikowano również potrzeby w zakresie budowy przyszłych obiektów sportowych.
- Atutem sytuacji infrastrukturalnej gminy jest brak urządzeń przestarzałego typu, wymagających stałych wysokich nakładów finansowych służących ich modernizacji. Obecna dostępność funduszy strukturalnych pozwala zakładać, iż potrzeby infrastrukturalne gminy będą stopniowo uzupełniane.

2.5. UWARUNKOWANIA GOSPODARCZE

Gmina Zakrzew posiada charakter typowo rolniczy. Łączna powierzchnia użytków rolnych wynosi 6 015 ha, co stanowi 79,80%, powierzchni gminy. Grunty orne stanowią 76,66% powierzchni gminy. Łąki, pastwiska i grunty użytkowane pod uprawy sadownicze stanowią łącznie 3,14 % powierzchni gminy. Warunki rozwoju produkcji roślinnej zaliczane są do jednych z najlepszych w województwie. Występuje tu intensywna uprawa zbóż i roślin przemysłowych. Największe znaczenie w produkcji rolnej ma uprawa pszenicy, buraków cukrowych oraz owoców i warzyw: kalafiorów, fasolki szparagowej, porów, kapusty, brukselki i malin. Produkcja zwierzęca koncentruje się na hodowli trzody chlewnej i bydła. Ma ona jednak niewielki udział w gospodarce gminy z uwagi na trudności w pozyskaniu paszy (mały areał łąk i pastwisk).

Wykres nr 9. Struktura użytkowania gruntów w gminie Zakrzew

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie dominuje sektor indywidualny gospodarki rolnej, zajmujący ok. 96% ogólnej powierzchni gruntów. Dotychczas w gminie przeważały gospodarstwa o średniej wielkości - 4,9 ha. W ostatnich latach, w wyniku nasilającego się ruchu migracyjnego wielkość gospodarstw, zwłaszcza w południowej części gminy, zaczyna stopniowo wzrastać. Powiększenie gospodarstw i wzrost efektywności produkcji wymaga jednak zwiększenia poziomu mechanizacji prac oraz zwiększenia kwalifikacji osobowych w zakresie zarządzania gospodarstwem, specjalistycznej wiedzy rolniczej oraz umiejętności z zakresu branży logistycznej i marketingowej. Z tego względu istotnym kierunkiem wspomagającym przekształcanie struktury rolnictwa w gminie powinno być inwestowanie w rozwój kapitału ludzkiego.

Gmina Zakrzew posiada charakter zdecydowanie monofunkcyjny. Występujące na jej obszarze inne gałęzie gospodarki mają bardzo marginalne znaczenie i oddziaływanie. Wśród przedsiębiorców przeważają przedstawiciele sektora handlowo-usługowego działający w celu zaspokojenia potrzeb lokalnej społeczności. Są to w większości małe, przeważnie rodzinne i zatrudniające niewielką liczbę osób zakłady funkcjonujące w oparciu o lokalny rynek. Ich aktywność gospodarcza w znacznej mierze koncentruje się na funkcjach pomocniczych dla rolnictwa (przetwórstwo i magazynierstwo produktów rolnych, sprzedaż produktów niezbędnych w pracy rolniczej, punkty naprawcze). Realizowana jest również działalność usługowa w zakresie usług transportowych, mechaniki pojazdowej i blacharstwa. W mniejszym stopniu rozwinięta jest gospodarka leśna i związany z nią przerób drewna.

W planowanym rozwoju gminy rolnictwo - ze względu na wysoki potencjał rolny - będzie jednym, ale nie jedynym działaniem gospodarki decydującym o jej rozwoju społeczno-gospodarczym. Głównym celem operacyjnym rozwoju rolnictwa będzie jego modernizacja i ekologizacja w powiązaniu z wielofunkcyjnym modelem rozwoju obszarów wiejskich przy jednoczesnej edukacji mieszkańców gminy.

Z wielofunkcyjnym rozwojem obszarów należy łączyć rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej i technicznej, doradztwa rolniczego oraz wdrażanie sprawnego systemu instytucji rynkowych (organizacja producentów rolnych, giełdy towarowe). Tworzenie na wsi nowych szans to modernizacja i poprawa struktury rolnictwa, tworzenie nowych miejsc pracy w przetwórstwie, usługach, handlu, w gałęziach związanych z otoczeniem rolnictwa i walorami wsi.

Obecne rozdrobnienie rolnictwa w gminie jest bardzo duże. Trwałość obecnej struktury obszarowej wynika przede wszystkim z funkcji, jaką pełnią drobne gospodarstwa. Obecna struktura obszarowa gospodarstw rolnych, nie zapewniająca możliwości racjonalizacji produkcji rolnej, powinna ulec przemianom zmierzającym w kierunku zwiększenia areału poszczególnych gospodarstw rolnych przy jednoczesnym zmniejszeniu ich liczby.

Istotną formą racjonalizacji produkcji i przezwyciężenia jej rozdrobnienia powinna być integracja pozioma gospodarstw. Jest to efektywny sposób na łagodzenie rynkowych skutków produkcji o małej skali i jej dużej niejednorodności. Główną formą integrującą producentów powinny być grupy producenckie oraz grupy marketingowe. Integracja powinna obejmować przede wszystkim grupową produkcję, przechowalnictwo, przetwórstwo, handel i zaopatrzenie oraz wspólne użytkowanie maszyn.

Modernizacja gospodarstw służąca zwiększeniu efektywności jednostkowej produkcji wraz z poprawą jakości oraz standardów zdrowotnych i środowiskowych to klucz do zwiększenia konkurencyjności gospodarstw.

Jedną z głównych dróg rozwoju powinien być postęp biologiczny, który jest ekonomicznie opłacalny, przyjazny dla środowiska oraz daje szansę uzyskania szybkich efektów, ponieważ nie koliduje z aktualną strukturą gospodarstw.

Wprowadzenie postępu biologicznego będzie oznaczać lepsze wykorzystanie warunków przyrodniczych poprzez stosowanie bardziej wydajnych odmian roślin i ras zwierząt. Możliwy jest rozwój hodowli ryb na istniejących zbiornikach i ewentualnie nowoutworzonych.

Konieczność przemian strukturalnych obszarów wiejskich polegać również powinna na relatywnym zmniejszeniu znaczenia gospodarki rolnej na rzecz zwiększenia funkcji nierolniczych, przy wykorzystaniu naturalnych walorów obszarów wiejskich. Wielofunkcyjny rozwój obszarów oznacza tworzenie nowych dziedzin działalności na wsi, przede wszystkim w oparciu o rozwój infrastruktury, drobnej przedsiębiorczości oraz turystyki, przy zachowaniu zasad ochrony środowiska. Jedną najbardziej dostępnych form pozarolniczej aktywności mieszkańców wsi, wykorzystującą naturalne walory gminy, będzie turystyka ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki. Jest to jedyna forma działalności turystycznej, która bazuje na gospodarstwach rolnych, wykorzystując jego zasoby mieszkaniowe i produkty rolne.

OCENA UWARUNKOWAŃ GOSPODARCZYCH:

- W sferze gospodarczej dominującą funkcją w gminie jest rolnictwo. Stanowi ono źródło dochodów dla prawie połowy mieszkańców gminy, jednak struktura agrarna i wykorzystywane metody produkcji rolniczej wymagają zdecydowanej modernizacji. Pożądane jest zwiększanie areału poszczególnych gospodarstw rolnych, wykorzystywanie nowoczesnych metod i maszyn ułatwiających produkcję oraz specjalizacja części gospodarstw w kierunku produkcji ekologicznej żywności czy tradycyjnych rzemiosł ludowych. Modernizacja rolnictwa przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów ludzkich i wzrostu dochodów mieszkańców wsi. Wymusi również ruch inwestycyjny – zarówno w obrocie ziemią jak i w zapotrzebowaniu na poszczególne typy usług.
- W najbliższych latach konieczne jest zróżnicowanie działalności gospodarczej w kierunku działalności wspierającej rolnictwo (usługi na rzecz rolnictwa oraz agroturystyka) oraz niezależnej od rolnictwa – poprzez rozwój handlu i sektora usług, w szczególności związanych z przetwórstwem produktów rolnych, magazynowaniem i transportem towarów. Duże znaczenie może mieć też rozwój usług obsługujących ruch turystyczny – w postaci usług

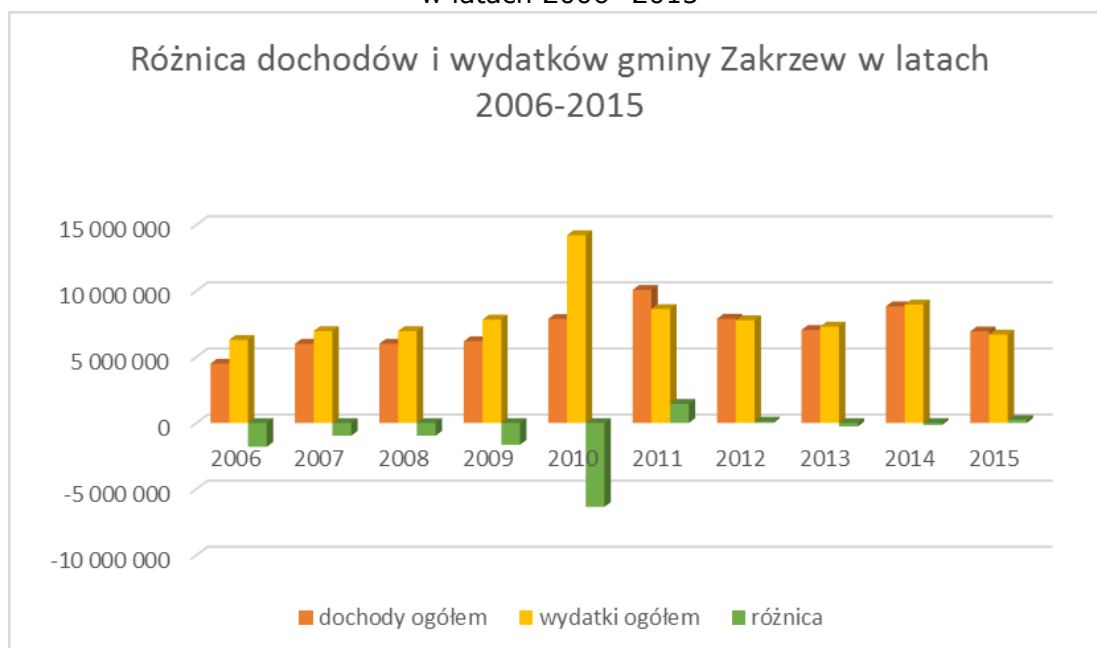
hotelowych, gastronomicznych, rekreacyjnych oraz budowy i prowadzenia stacji paliw i stacji obsługi pojazdów.

- Istotnym czynnikiem przy rozwoju gospodarczym powinna być troska o zrównoważony rozwój całej gminy. W kontekście ochrony środowiska naturalnego przed inwestycjami „ciężkimi” chronione być powinny obszary atrakcyjne turystycznie (południowa część gminy), a przedsiębiorstwa zorientowane na obsługę rolnictwa powinny być równomiernie rozmieszczone na terenie całej gminy. Zakrzew, jako miejscowość centralna powinna pełnić funkcje administracyjne i funkcje węzła komunikacyjnego, spinającego wokół cały obszar gminy.

2.6. UWARUNKOWANIA FINANSOWE

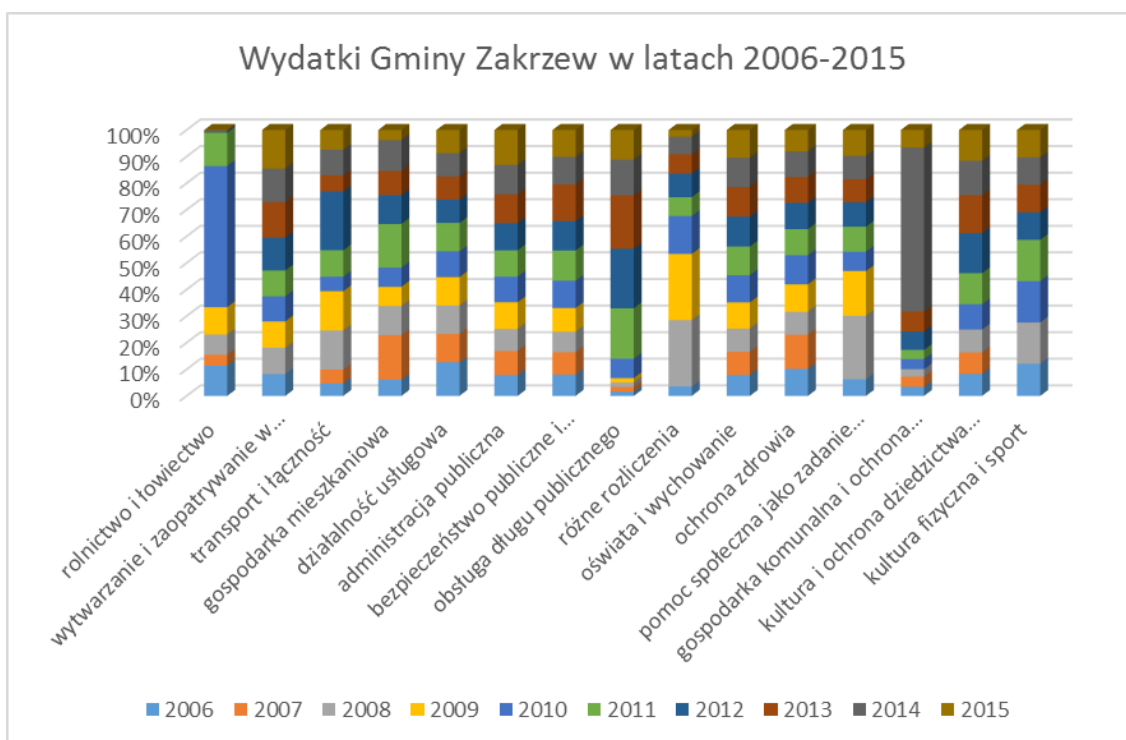
Sytuacja finansowa gminy jest stabilna i pozytywna. Po 2010 roku wydatki oraz dochody gminy osiągają podobny poziom dzięki czemu od 2011 roku odnotowuje się nadwyżki budżetowe.

Wykres nr 6. Różnica dochodów i wydatków budżetowych gminy Zakrzew w latach 2006 -2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

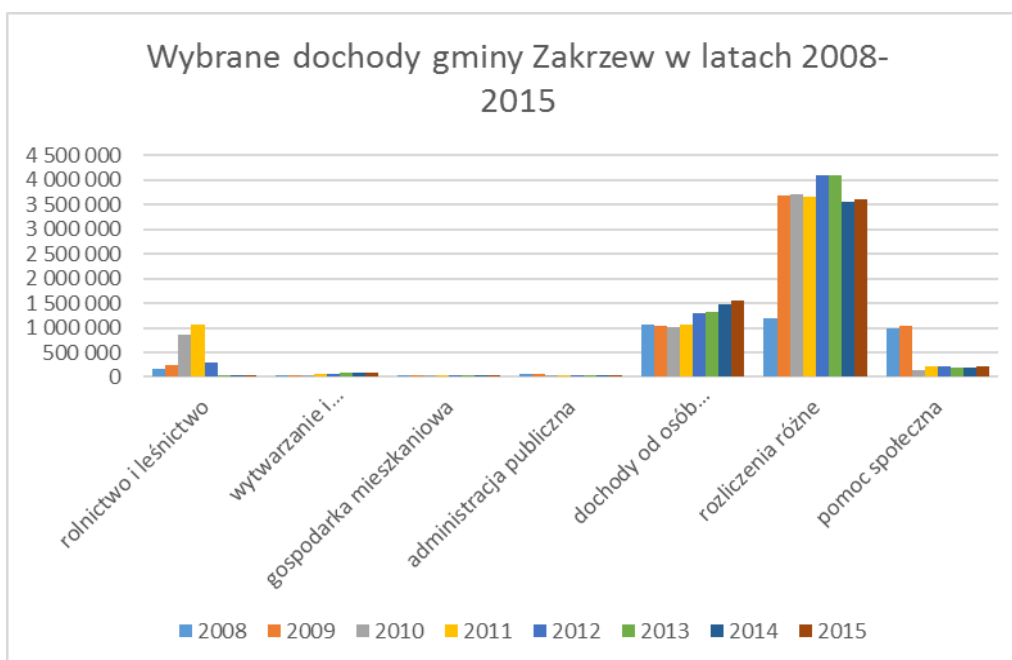
Wykres nr 7. Główne wydatki budżetowe w latach 2006-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Największe środki wpływające do budżetu gminy stanowią subwencje, dotacje, dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej, w tej grupie dochodów zdecydowaną największą część stanowią podatki, a w szczególności podatek rolny. Drugą największą grupę dochodów stanowią rozliczenia różne do których zalicza się dotacje i środki na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej, z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu oraz z innych źródeł zagranicznych.

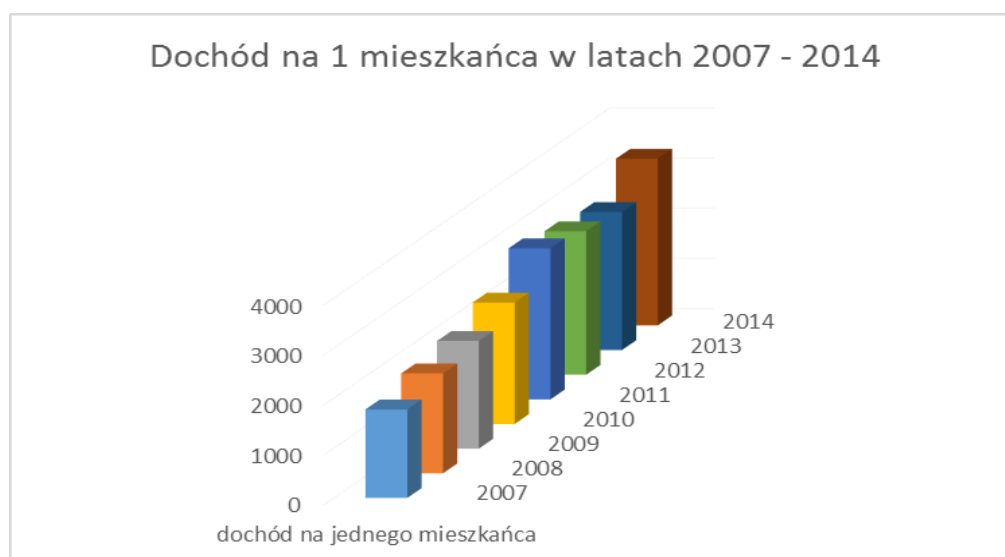
Wykres nr 8. Wybrane dochody gminy Zakrzew

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Zakrzew

Dochody na jednego mieszkańca gminy Zakrzew wzrosły od 2006 roku. Wartości te ulegają zmianom na przestrzeni lat jednak utrzymują wysoki poziom w porównaniu z innymi gminami wiejskimi województwa lubelskiego.

Wykres nr 9. Dochód na jednego mieszkańca gminy Zakrzew w latach 2007 – 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Zakrzew

Należy zwrócić uwagę, że w ostatnich latach Gmina Zakrzew skupia się na modernizacji infrastruktury drogowej, oświatowej, komunalnej oraz działaniach mających na celu ogólną poprawę jakości życia mieszkańców gminy. Dzięki zrównoważonemu wydatkowaniu środków z każdym rokiem wzrasta dochód gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

W kontekście nowego okresu wdrażania Funduszy Strukturalnych na lata 2014-2020 spodziewana jest zdecydowana poprawa struktury wydatkowania środków, poprzez zwiększenie części inwestycyjnej, co w długofalowej ocenie przyczyni się do zmniejszenia poziomu pomocy bezpośredniej. Sprzyja też temu stosunkowo niski poziom zadłużenia gminy (wydatki nieznacznie przekraczają dochody gminy), pozwalający na realne pozyskiwanie środków unijnych i zapewniający trwałość i wykonalność zaplanowanych inwestycji.

3. ANALIZA PROBLEMÓW I MOCNYCH STRON

3.1. MOCNE I SŁABE STRONY ORAZ SZANSE I ZAGROŻENIA

Ocena wielostronnych uwarunkowań gminy pozwala na zestawienie jej mocnych i słabych stron oraz na wskazanie szans i zagrożeń rozwojowych.

	MOCNE STRONY:
LOKALIZACJA I KOMUNIKACJA GMINY	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Usytuowanie w środkowej części województwa lubelskiego w nieznaczej odległości od miasta wojewódzkiego i innych ośrodków miejskich ❖ Bliskość miasta wojewódzkiego i innych miast powiatowych oraz niewielkie odległości od poszczególnych miejscowości w obrębie gminy ❖ Położenie w niedalekiej odległości od granicy państwa i Unii Europejskiej ❖ Położenie przy drodze o znaczeniu regionalnym umożliwiającą również transport w kierunku granicy kraju ❖ Dobrze wykształcona (stosunkowo gęsta) sieć dróg
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Wysokie walory środowiskowe i urozmaicony krajobraz umożliwiający rozwój turystyki ❖ Różnorodność przyrodnicza - krajobrazowa, bogactwo fauny, flory typowej dla regionu lubelskiego ❖ Występowanie kompleksów leśnych, stosunkowo dobry stan lasów – walory krajobrazowe i glebochronne ❖ Doskonałe warunki przyrodnicze (klimatyczne, gruntowe, przestrzenne) sprzyjające produkcji rolnej na szeroką skalę ❖ Występowanie źródeł i naturalnych zbiorników wodnych ❖ Położenie w obszarze o wysokiej zasobności w wody podziemne; dobra jakość wód ❖ Zabytki stylu wiejskiego charakterystyczne dla dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny ❖ Posiadanie w obrębie gminy zabytków wpisanych do ewidencji zabytków i objętych ochroną konserwatorską ❖ Historyczne tradycje kultury sakralnej

	MOCNE STRONY:
ZASOBY LUDZKIE	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Duży niewykorzystany potencjał ludzki ❖ Duży odsetek ludzi w wieku produkcyjnym ❖ Nieznaczna przewaga liczebna kobiet (wg badań socjologicznych określanych jako grupa społeczna o większej aktywności zawodowej) ❖ Duże doświadczenie w prowadzeniu działalności rolniczej – wiedza specjalistyczna ❖ Duża aktywność w zakresie uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych
ROLNICTWO	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Dobre, urodzajne gleby umożliwiające uprawę wysokiej jakości produktów rolnych ❖ Bardzo dobre i dobre jakościowo gleby – przewaga klasy III – 79% ogółu gruntów rolnych ❖ Prywatna własność ziemi ❖ Brak elementów architektonicznych na obszarach rolniczych - łatwość uprawy ❖ Możliwość tworzenia dużych gospodarstw rolnych w oparciu o fundusze scaleniowe (duża część gospodarstw nie będzie miała następców)
INFRASTRUKTURA I GOSPODARKA	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Rozwojowy charakter gminy ❖ Brak przemysłu „uciążliwego” dla środowiska ❖ Wyraźnie wykształcona sieć osadnicza, o zwartej zabudowie ułatwiającej realizację infrastruktury technicznej ❖ Znaczne zasoby kubaturowe i terenowe pod inwestycje, dużo wolnych budynków do zagospodarowania, atrakcyjne tereny pod zabudowę mieszkalną ❖ Rozpoczęte działania samorządu gminnego mające na celu wyposażenie wszystkich gospodarstw w podstawowe media ❖ Dobra telefonizacja obszaru gminy ❖ Ilość szkół podstawowych i gimnazjów odpowiadająca potrzebom gminy ❖ Stabilna kondycja finansowa gminy ❖ Bardzo życzliwa atmosfera ze strony władz gminy dla osób, które chcą otworzyć biznes

	SŁABE STRONY:
LOKALIZACJA I KOMUNIKACJA GMINY	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Peryferyjne położenie w skali kraju ❖ Nierównomierne przestrzenne rozmieszczenie infrastruktury gospodarczej, społecznej i komunalnej powodujące znaczne dysproporcje w standardach bytowych ❖ Zły stan techniczny dróg powiatowych i gminnych ❖ Brak bezpośredniego połączenia z głównymi trasami komunikacyjnymi regionu, kraju
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Brak ochrony prawnej wartości przyrodniczych ❖ Brak i niewystarczające wyposażenie w obiekty obsługujące ruch turystyczny ❖ Brak promocji walorów turystycznych gminy ❖ Niska lesistość terenu ❖ Niewielka ilość surowców mineralnych
ZASOBY LUDZKIE	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Znaczna deformacja struktur demograficznych - przewaga osób w wieku poprodukcyjnym, migracja kobiet, ujemny przyrost naturalny, depopulacja gminy ❖ Wieloletnia migracja zewnętrzna najbardziej wartościowego potencjału ludzkiego ❖ Niski poziom wykształcenia mieszkańców gminy ❖ Brak dostosowania kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy ❖ Niekorzystna struktura osób bezrobotnych - duży udział osób młodych i długotrwale bezrobotnych ❖ Duża liczba mieszkańców gminy korzystających z pomocy społecznej
ROLNICTWO	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Monofunkcyjność gminy - surowcowy charakter produkcji rolnej, brak bazy przetwórczej ❖ Niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw rolnych ❖ Wysokie zatrudnienie w bezpośredniej produkcji rolnej ❖ Utrzymujące się wysokie bezrobocie, zwłaszcza agrarne ❖ Niski poziom dochodów mieszkańców gminy ❖ Słabo rozwinięte usługi dla ludności w mniejszych jednostkach osadniczych

INFRASTRUKTURA I GOSPODARKA	SŁABE STRONY:
	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Brak kanalizacji i oczyszczalni ścieków obejmującej całą gminę ❖ Brak sieci gazowniczej ❖ Brak zbiorczej sieci energetycznej ❖ Niewystarczające wyposażenie szkół gminnych ❖ Niewystarczający poziom opieki medycznej, zwłaszcza specjalistycznej ❖ Brak gminnego ośrodka kultury oraz świetlic i klubów w mniejszych miejscowościach gminy ❖ Brak miejscowego kapitału, niski poziom przedsiębiorczości własnej lokalnej społeczności ❖ Niskie dochody budżetowe, ograniczone możliwości inwestycyjne gminy ❖ Brak instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości ❖ Niski popyt na dobra konsumpcyjne utrudniający rozwój sektora usług ❖ Nedorozwój sfery usługowej ❖ Niskie tempo przyrostu miejsc pracy ❖ Postawy antyrynkowe, negatywne nastawienie części mieszkańców do własnej aktywności gospodarczej

KOMUNIKACJA	SZANSE:
	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy ❖ Utworzenie szlaków turystycznych
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Rola Roztocza Zachodniego jako korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym oraz doliny Por – korytarza o znaczeniu regionalnym ❖ Możliwość współpracy i rozwoju turystyki z sąsiednimi gminami położonymi na terenach Roztocza Zachodniego i doliny rzeki Por ❖ Możliwość utworzenia rezerwatu ornitologiczno-przyrodniczego oraz budowa zbiornika wodnego „Targowisko”, który przy właściwej reklamie może stać się rajem dla wędkarzy i osób ceniących kontakt z przyrodą ❖ Prowadzenie polityki proekologicznej nie dopuszczającej do produkcji rolnej wykorzystującej bądź generującej wysoko chemiczne składniki ❖ Wymagania w zakresie ochrony konserwatorskiej obiektów i obszarów zabytkowych jako podstawa zachowania wartości kulturowych ❖ Budowanie tożsamości lokalnej mieszkańców w oparciu o korzenie historyczne (przeciwdziałanie wyludnianiu gminy)

SZANSE:	
ZASOBY LUDZKIE	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Możliwość organizacji kursów i szkoleń doształcających finansowanych w ramach funduszy strukturalnych – konieczność stałego dostosowywania kwalifikacji do potrzeb rynku ❖ Możliwość przekwalifikowania części społeczeństwa w kierunku zawodów okołorolniczych i pozarolniczych ❖ Wzrost przedsiębiorczości ludności wynikający z wzrostu dynamiki rynku i możliwości korzystania z dopłat unijnych ❖ Mobilizacja społeczeństwa poprzez stopniowe zwiększanie ich udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących spraw lokalnych oraz dzięki edukacji młodych ❖ Tworzenie kół zainteresowań i hobbystycznych, włączanie społeczności w działania kulturalne
ROLNICTWO	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Możliwość pozyskania jakościowo dobrych surowców na potrzeby przemysłu spożywczego ❖ Wzrost wydajności i jakości produkcji rolnej dzięki unowocześnieniu i wyspecjalizowaniu poszczególnych gospodarstw ❖ Możliwość założenia gospodarstw ekologicznych ❖ Scalanie gruntów, powstanie profesjonalnych gospodarstw rolnych produkujących na szeroką skalę ❖ Możliwość uprawy i wykorzystania ekologicznych źródeł energii ❖ Możliwość rozwoju agroturystyki ❖ Promocja nowoczesnych form działalności rolniczej ukierunkowanej biznesowo (w tym grup producenckich i spółdzielczości) w celu zwiększenia dochodów z rolnictwa

SZANSE:	
INFRASTRUKTURA I GOSPODARKA	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Wzrost dynamiki rozwoju usług i handlu ❖ Możliwość wykorzystania rezerw terenów i obiektów do rozwoju działalności gospodarczej ❖ Możliwość nawiązania i zacieśniania kontaktów gospodarczych, społecznych i kulturalnych i wykorzystania nowych, chłonnych rynków zbytu (Ukraina) ❖ Możliwości zwiększenia dochodów społeczności poprzez unowocześnianie rolnictwa i różnicowanie działalności rolniczej (rozwój sektora usług) ❖ Powstanie zakładów przetwórczych, usług magazynowych i transportowych ❖ Wdrożenie inwestycji komunalnych sprzyjających ochronie środowiska ❖ Możliwość dywersyfikacji działalności rolniczej przy wykorzystaniu zasobów będących w posiadaniu rolników (agroturystyka) ❖ Korzystny wpływ środowiska na zdrowie mieszkańców
INFRASTRUKTURA I GOSPODARKA	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Podniesienie wartości inwestycyjnej terenów gminy i stopniowe wyposażenie gminy w niezbędne media ❖ Możliwość poprawy i rozwoju infrastruktury szkolnej przy wykorzystaniu funduszy zewnętrznych ❖ Oszczędności wynikające z zastosowania nowoczesnych technologii ❖ Zainteresowanie nowymi technologiami, możliwość korzystania ze wsparcia unijnego

ZAGROŻENIA:	
LOKALIZACJA I KOMUNIKACJA GMINY	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Peryferyzacja i marginalizacja gospodarcza gminy ❖ Brak środków finansowych na remonty dróg spowodują dalsze ich niszczenie i drastyczny spadek jakości komunikacji ❖ Trudności w wykupie gruntów pod drogi
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Degradacja środowiska przyrodniczego, dopuszczenie do zanieczyszczenia zasobów środowiskowych ❖ Zagrożenie zanieczyszczeniem gleb, wód, powietrza ❖ Wysoka jakość gleb jako ograniczenie dla rozwoju przedsiębiorstw, szczególnie terenochłonnych ❖ Brak zapobiegania procesom erozyjnym, degradacja walorów przyrodniczych ❖ Brak funduszy na rewaloryzację zachowanych obiektów zabytkowych, co stwarza zagrożenie utraty tych obiektów

	ZAGROŻENIA:
ZASOBY LUDZKIE	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Zagrożenie dalszą migracją mieszkańców do bardziej konkurencyjnych regionów, przenoszenie funkcji zawodowych z obszaru gminy na obszar miejski, zagrożenie depopulacją ❖ Dalsza deformacja struktur demograficznych - starzenie się społeczeństwa ❖ Powiększające się obszary niewykorzystane wynikające z wyludniania się terenu ❖ Negatywne oddziaływanie psychologiczne wynikające z niemożności poprawy własnej sytuacji życiowej ❖ Apatia i pogłębiająca się niechęć mieszkańców do społecznego zaangażowania się ❖ Możliwość pojawienia się patologii społecznych ❖ Pogłębienie się dysproporcji pomiędzy ośrodkiem głównym (Zakrzew) a pozostałymi miejscowościami regionu
ROLNICTWO	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Niska opłacalność produkcji rolnej i wynikające z niej zaniechanie działalności – odłogowanie pól ❖ Mała efektywność produkcji rolnej wynikająca ze stosowania przestarzałych metod uprawy ❖ Długoterminowy spadek wartości gospodarstw i gruntów wynikający z ich rozdrobnienia i braku kwalifikacji osób je prowadzących
INFRASTRUKTURA I GOSPODARKA	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Brak stabilnej polityki wewnętrznej i zewnętrznej u wschodnich sąsiadów uniemożliwiający prowadzenie długofalowej współpracy ❖ Brak kontaktów handlowych i rozpoznania rynków zbytu dla potencjalnej działalności w branży przetwórczej ❖ Brak koniunktury na rynku lokalnym dla rozwoju drobnej i średniej przedsiębiorczości ❖ Brak zainteresowania kapitału zewnętrznego ❖ Brak wykorzystania istniejących zasobów kubaturowych i terenowych powodujący ich niszczenie oraz zmuszający do ponoszenia nakładów na ich rzecz ❖ Brak podjęcia działań zmierzających do wyposażenia gminy w niezbędne media i wynikający z tego niski komfort życia mieszkańców ❖ Strata szans związanych z rozwojem turystyki ❖ Ograniczone korzystanie ze specjalistycznej pomocy determinujące zbyt późne leczenie schorzeń

3.2. SCENARIUSZE ROZWOJOWE

Identyfikacja mocnych i słabych stron gminy oraz wynikających z nich szans oraz zagrożeń rozwojowych pozwalają na określenie zapisów scenariuszowych – wizji zagrożeń oraz wizji szans, które rysują się przed gminą w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

SCENARIUSZ ZAGROŻEŃ – WIZJA NEGATYWNA

Scenariusz zagrożeń opiera się na przyszłościowym prognozowaniu dominującego wpływu zidentyfikowanych w analizie SWOT słabych stron i zagrożeń rozwojowych.

Zagrożeniem rozwoju dla gminy jest przede wszystkim:

- ❖ Bezładność struktur gospodarczych, w tym w szczególności rolnictwa
- ❖ Zanieczyszczenie środowiska i dewastacja dziedzictwa kulturowego
- ❖ Dalsza depopulacja gminy i zanik aktywności przedsiębiorczej mieszkańców gminy
- ❖ Pogłębianie się syndromu peryferyjności gminy

W przypadku nie podjęcia działań strategicznych mających na celu wyeliminowanie bądź osłabienie wpływu słabych stron w gminie zaistnieć mogą niekorzystne zjawiska, których kumulacja doprowadzić może do załamania się społeczno-gospodarczego obszaru.

Sytuacja w gminie może ulegać stopniowemu pogorszeniu. Stagnacja i zaniechanie działań inwestycyjnych oraz naprawczych w obszarze społecznym spowodować mogą utrwalenie się słabych stron i nawarstwianie się problemów do poziomu powodującego postępującą dysfunkcyjność tych obszarów. Zidentyfikowane problemy i bariery dotyczą wielu sfer życia w gminie, w związku z czym ich wzajemne oddziaływanie może spotęgować proces destrukcyjnych przemian, które wystąpić mogą w przypadku braku podjęcia aktywności samorządowej. Przede wszystkim zagrożona jest główna dziedzina gospodarki gminy - będące jednocześnie podstawowym źródłem utrzymania społeczności - rolnictwo. Można wyobrazić sobie sytuację, w której bezładność obecnych struktur rolnictwa zdominuje przyszły rozwój obszarów wiejskich. Gospodarstwa rolne nadal pozostaną w znacznym stopniu rozdrobnione, bez wykształconej specjalizacji produkcji, co przy braku przemysłu przetwórczego, niskim popycie na produkty rolne i wreszcie słabej ich jakości, z uwagi na stosowanie tradycyjnych metod wytwórczych, sprawi, że staną się one niewydolne finansowo. W gminie nadal dominować będzie produkcja surowcowa, a rynki zbytu, w związku z nikłym zaangażowaniem się w ich powiększanie, zaczną się zawężać i maleć. Nie wykształci się w istotnym stopniu sektor usług dla rolnictwa, bowiem gospodarze nie będą w stanie sfinansować swoich potrzeb inwestycyjnych.

Rozwój innych branż gospodarki również zostanie zahamowany w wyniku niskiej siły nabywczej mieszkańców gminy. Bardzo duże zatrudnienie w sferze produkcji rolniczej

oraz starzenie się ludności powodować będzie pozostawanie przy przestarzałych, pracochłonnych i nieefektywnych metodach produkcyjnych, co przełoży się z jednej strony na niższą jakość wytwarzanych dóbr, a z drugiej na wzrastający poziom apatii i poczucia braku perspektyw rozwojowych i zawodowych. W związku z pauperyzacją i znacznym obniżeniem standardu życia zwiększy się migracja zewnętrzna osób młodych a obszar gminy zagrożony zostanie wyludnieniem. Duża część osób pozostawać będzie bez pracy w ramach tzw. bezrobocia agrarnego, a ich kondycja psychiczna i motywacja do doksztalcania się oraz znalezienia zatrudnienia w branżach rolniczych będzie znacznie obniżona. W wyniku pogarszających się warunków bytowych mieszkańcy mogą zacząć manifestować swoje niezadowolenie, prowadzące nawet do powstania niepokojów społecznych. Poziom wykształcenia mieszkańców gminy nie ulegnie zwiększeniu, a młode pokolenie, wybierając będzie bardziej przyjazne miejsce do życia.

Poziom infrastrukturalny gminy ulegać będzie stopniowemu obniżaniu się w wyniku nie podejmowania działań modernizacyjnych i inwestycyjnych. W związku ze stopniowym niszczeniem dróg zmniejszy się dostępność komunikacyjna gminy, a brak podstawowej infrastruktury mediów (wodociągi, kanalizacja, oczyszczalnia ścieków, sieć gazowa) spowoduje brak atrakcyjności inwestycyjnej jej obszarów. Niski stan sanitarny i estetyczny otoczenia w znaczący sposób wpłynie również na kondycję i wizerunek środowiska naturalnego oraz kulturalnego. Wystąpi zagrożenia skażenia gleb, wód i powietrza, co wpłynie na brak zainteresowania turystycznego gminą oraz znaczne pogorszenie warunków bytowych i zdrowotnych. Gmina, na tle innych jednostek samorządu terytorialnego straci siłę oddziaływania i zdolność pozyskiwania kapitału zewnętrznego, w związku z czym ulegnie syndromowi peryferyjności i zaściankowości. Brak własnych środków finansowych uniemożliwi jej samodzielne poradzenie sobie z problemami.

SCENARIUSZ SZANS – WIZJA POZYTYWNA

Scenariusz pozytywny opiera się na wykorzystaniu następujących szans rozwojowych gminy:

- ❖ Przekształceniu i modernizacji rolnictwa
- ❖ Poprawie poziomu infrastruktury w gminie
- ❖ Zróżnicowaniu działalności rolniczej na terenie gminy i rozwojowi małej i średniej przedsiębiorczości
- ❖ Wykorzystaniu walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego
- ❖ Inwestowaniu w rozwój kapitału ludzkiego i poprawę warunków życia
- ❖ Rozszerzaniu współpracy i kontaktów gospodarczych, kulturalnych i społecznych

Gmina ma szansę stać się prężnym ośrodkiem produkcji rolniczej o wysokich walorach jakościowych. W najbliższych latach, z uwagi na niewystarczalność obecnych

struktur agrarnych oraz w wyniku zmian demograficznych oraz zwiększania się udziału nowego, bardziej wykształconego pokolenia mieszkańców – struktura gospodarstw w gminie zacznie oscylować w kierunku scalania gruntów i powiększania areału uprawnego. Obserwowany obecnie w gminie model produkcji opartej o przestarzałe metody będzie stopniowo zastępowany nowoczesnymi formami uprawy i hodowli, dzięki dokapitalizowaniu gospodarstw z funduszy adresowanych do rolnictwa.

Dzięki staraniom samorządu oraz aktywności własnej samych rolników zwiększać się będą możliwości chłonne rynków zbytu, co spowoduje zwiększenie zainteresowania nowymi rynkami w kraju i zagranicą (rozszerzenie obszaru sprzedaży) oraz lepsze dostosowanie produkcji do potrzeb odbiorców (specjalizacja produkcji). Gmina ma szansę stać się ośrodkiem produkcji spożywczej o znaczeniu krajowym. Z uwagi na dobry stan środowiska przyrodniczego na terenie gminy rozwijać się zacznie produkcja najwyższej jakości żywności ekologicznej oraz powstaną przedsiębiorstwa w branży przetwórczej, magazynowej i logistycznej zajmujące się obróbką i dystrybucją produktów rolnych. Struktura zatrudnienia w gminie zacznie się równoważyć. Aby możliwy stał się rozwój nowych branż gospodarki konieczne będzie przekwalifikowanie części społeczności w kierunku nowych zawodów. Jest to trudne zadanie, które stoi przed samorządem gminy, jednak przy obecności funduszy strukturalnych oraz w kontekście bliskiego położenia gminy w stosunku do miasta wojewódzkiego jest ono jak najbardziej realne. Wzrost dochodów gospodarstw wynikający ze zwiększenia produkcji oraz poprawy metod wytwarzania przełoży się na większe możliwości finansowe mieszkańców, które z kolei staną się przyczynkiem do rozwoju sektora usług na obszarze gminy. Rozwijając się zaczną przedsiębiorstwa dostarczające produktów i usług na potrzeby rolnictwa, wzrośnie handel oraz usługi finansowe (banki, instytucje doradcze).

W najbliższych latach na obszarze gminy przeprowadzonych zostanie szereg inwestycji infrastrukturalnych poprawiających stan dróg i dostępności komunikacyjnej. Dokończony zostanie proces zwodociągowania gminy, wybudowana zostanie zbiorcza oczyszczalnia ścieków i oczyszczalnie przydomowe, rozwinięty zostanie system kanalizacyjny, powstanie sieć gazownicza oraz system produkcji i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Kolejne etapy inwestycji powodować będą wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy i podwyższenie standardu życia mieszkańców. Z uwagi na dobrane technologie wszystkie inwestycje będą miały wymiar proekologiczny – uwzględniający potrzebę stałej troski o stan środowiska naturalnego.

Dobry stan środowiska naturalnego i atuty krajobrazowe i kulturowe przyczynią się do zdyweryfikowania działalności rolniczej w kierunku rozwoju turystyki. W szczególności powstaną obiekty obsługi ruchu turystycznego umożliwiające aktywny wypoczynek w sezonie letnim i zimowym. Rozwinie się baza noclegowa, w tym zabudowa

letniskowa oraz obiekty agroturystyczne. W celu zapewnienia atrakcyjności pobytu wypoczynkowego zacieśnione zostaną kontakty gospodarcze i społeczne z sąsiednimi gminami, co poza wspólną ofertą przyczyni się do lepszego wypromowania atrakcyjności turystycznej gminy. Wielofunkcyjność wsi stanie się podstawą do jej zrównoważonego rozwoju.

Przy trosce o zachowanie stanu środowiska przyrodniczego, aktywnej działalności samorządu terytorialnego, przeprowadzeniu kluczowych inwestycji przy współfinansowaniu funduszy strukturalnych oraz przy pobudzeniu aktywności własnej mieszkańców – gmina rozwijać się będzie płynnie i dynamicznie.

4. MISJA I WIZJA STRATEGII (CEL GENERALNY)

Podstawowe funkcje gminy obejmują koordynowanie działań administracyjno-organizacyjnych oraz zapewnienie odpowiednich warunków do zaspokajania potrzeb bytowych lokalnej społeczności. Z analizy uwarunkowań przyrodniczych, gospodarczych oraz potencjału ludzkiego oraz ze zidentyfikowania słabych i mocnych stron funkcjonowania gminy, wynikają następujące kierunki jej rozwoju:

- ❖ Zachowanie dominującej roli funkcji rolniczych gminy wynikających z uwarunkowań przyrodniczych oraz profilu zawodowego mieszkańców. Jednocześnie konieczna jest modernizacja i przekształcenie struktury działalności rolniczej w kierunku zwiększania wielkości gospodarstw rolnych, unowocześnienia sposobów uprawy oraz wdrożenia produkcji wysokojakościowej żywności, w szczególności poprzez rozwój rolnictwa ekologicznego. Możliwym i zalecanym kierunkiem rozwoju w tej dziedzinie jest ogrodnictwo, sadownictwo oraz uprawa roślin ziołoleczniczych.
- ❖ Rozwój i stymulacja rozwoju nieinwazyjnej przyrodniczo działalności gospodarczej związanej przede wszystkim z sektorem przetwórstwa spożywczego oraz rozwojem wielokierunkowej działalności produkcyjno-usługowej związanej z bieżącą obsługą mieszkańców, branżą transportową, budowlaną, spożywczą oraz pomocniczą w stosunku do rolnictwa (sprzęt rolniczy, magazynowanie płodów rolnych, przechowywanie, chłodnictwo). Różnicowanie działalności rolniczej na terenie gminy jest powiązane z koniecznością stymulowania powstawania nowych możliwości znalezienia zatrudnienia i rozwoju zawodowego na terenie gminy. Działanie takie służyć ma przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom demograficznym, a w szczególności depopulacji gminy.
- ❖ Wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych gminy w kierunku rozwoju turystyki i rekreacji, w szczególności poprzez stworzenie bazy noclegowej i oferty turystycznej gminy, zwiększenia promocji gminy i jej walorów krajobrazowych a także poprzez rozwój działalności okołorolniczej i wykorzystującej produkty rolnicze tj.

rzemiosła artystycznego i agroturystyki. W rozwoju branży turystycznej istotne znacznie ma również objęcie ochroną terenów szczególnie cennych z punktu widzenia przyrodniczego. Zalecane jest zwiększenie aktywności ukierunkowanej na utworzenie rezerwatu faunistyczno-torfowiskowego Jezioro „Boćki” oraz utworzenie projektowanego zbiornika wodnego „Targowisko”.

- ❖ Podjęcie szeroko zakrojonych działań na rzecz uzupełnienia infrastruktury technicznej gminy, w szczególności poprzez przeprowadzenie inwestycji drogowych (budowa nowych i remonty dróg istniejących) przy jednoczesnym podniesieniu bezpieczeństwa ruchu drogowego (oświetlenie uliczne, poprawa stanu poboczy, budowa infrastruktury parkingowej i przystankowej) oraz inwestycji służących wprowadzeniu właściwej gospodarki ściekowej i odpadowej (kanalizacja gminy, budowa przydomowych oczyszczalni ścieków). Istotnym zadaniem jest dokończenie inwestycji w zakresie zwodociągowania gminy oraz położenie szczególnego nacisku na infrastrukturę edukacyjną i sportową. Realizacja zadań infrastrukturalnych przyczyni się do lepszej ochrony środowiska naturalnego, poprawy komfortu życia mieszkańców oraz podniesienia wartości inwestycyjnej terenów gminy.
- ❖ Rozwój zasobów ludzkich stanowi jeden z priorytetów gminy w kontekście występującej obecnie niekorzystnej sytuacji demograficznej. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu podniesienie jakości kształcenia młodzieży oraz rozwój usług szkoleniowych dla osób dorosłych, pozwalających im na dostosowanie swoich kwalifikacji do potrzeb rynku pracy. W celu przeciwdziałania depopulacji gminy, samorząd powinien dołożyć wszelkich starań w tworzeniu perspektyw zawodowych dla mieszkańców gminy, w szczególności poprzez wykorzystywanie aktywnych polityk rynku pracy oraz stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości własnej.

W związku z określeniem kluczowych funkcji gminy, wyznacza się cel niniejszy generalny strategii rozwoju gminy Zakrzew:

CEL GENERALNY:

**DŁUGOFALOWY ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GMINY
ZAPEWNIAJĄCY POPRAWĘ JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW
I POBUDZENIE AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ
PRZY ZACHOWANIU WALORÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO
I KULTUROWEGO**

5. CELE STRATEGICZNE (OBSZARY PRIORYTETOWE)

Misją gminy jest dążenie do realizacji założonego celu głównego poprzez wyznaczenie i realizację 3 celów strategicznych:

CEL STRATEGICZNY 1:

**POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW
POPURZEC ROZWÓJ INFRASTRUKTURY GMINY**

CEL STRATEGICZNY 2:

**OCHRONA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO ORAZ WYKORZYSTANIE
JEGO ZASOBÓW DO WIELOFUNKCYJNEGO ROZWOJU GMINY**

CEL STRATEGICZNY 3:

**WSPIERANIE ROZWOJU ZASOBÓW LUDZKICH ORAZ STYMULACJA ROZWOJU
PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I WZROSTU GOSPODARCZEGO GMINY**

Cele strategiczne wzajemnie uzupełniają się, a ich realizacja stanowi spójny kierunek realizacji wyznaczonego rozwoju gminy. Podstawą realizacji celów jest przyjęcie strategii rozwoju gminy, która spełnia oczekiwania i aspiracje społeczeństwa co do kierunków i stwarzania warunków sprzyjających rozwojowi społeczno-gospodarczemu przy zachowaniu istniejących wartości przyrodniczych i kulturowych. Działania mechanizmów rynkowych, przeobrażenia gospodarcze oraz przyspieszenie postępu cywilizacyjnego stymulować powinny poprawę bytu materialnego, a więc poziomu życia, a w dalszej kolejności poziomu świadomości i wykształcenia społeczeństwa.

6. CELE OPERACYJNE ORAZ PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ

W kontekście przyjętych celów głównego i strategicznych oraz z uwagi na pożądaną kierunek rozwoju gminy do każdego z celów strategicznych przypisano właściwe mu cele operacyjne pozwalające na spójne planowanie i realizowanie działań zmierzających do ich osiągnięcia.

CEL STRATEGICZNY 1:

POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW POPRZEZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY GMINY

Dla celu strategicznego nr 1 wyznacza się następujące cele operacyjne:

1. Podniesienie atrakcyjności gospodarczej gminy poprzez inwestycje w obszarach inteligentnych specjalizacji województwa lubelskiego, tj: Biogospodarka, Medycyna i zdrowie, Energetyka niskoemisyjna, Informatyka i automatyka.
2. Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez całościowe zwodociągowanie gminy
3. Polepszenie dostępności komunikacyjnej, parametrów technicznych i jakości funkcjonowania układu drogowego w gminie
4. Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego pieszego i kołowego
5. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, zbiorczych systemów kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalniami ścieków
6. Pełna termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w gminie ze szczególnym uwzględnieniem wytwarzania energii elektrycznej i ciepła z OZE
7. Budowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej
8. Rozbudowa, modernizacja i ułatwienie dostępu do infrastruktury oświatowej, sportowej i kulturalnej
9. Prowadzenie prawidłowej gospodarki odpadami, dostosowanie do wymogów prawnych znajdującego się na terenie gminy składowiska odpadów – rekultywacja
10. Budowa i rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej (w tym bezprzewodowej) oraz zwiększanie dostępności do Internetu
11. Gazyfikacji obszaru gminy
12. Rozbudowa i modernizacja pozostałych mediów infrastrukturalnych
13. Prowadzenie racjonalnej gospodarki gruntami umożliwiającej powstawanie nowych funkcji rozwojowych gminy oraz efektywnego wykorzystania terenów budowlanych
14. Tworzenia racjonalnej sieć szkół i placówek dydaktycznych oraz dostosowanie programów nauczania do potrzeb współczesnego rynku pracy
15. Wzrost poziomu wszechstronnej obsługi ludności, w szczególności w zakresie oświaty ochrony zdrowia, opieki społecznej i dostępu do usług komercyjnych.
16. Tworzenie warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego przy zachowaniu podstawowych standardów uzbrojenia terenu
17. Rozwój bazy noclegowej, w tym budownictwa letniskowego oraz bazy gastronomicznej
18. Poprawa stanu sanitarnego i standardu estetycznego otoczenia zarówno poszczególnych siedlisk jak i całości obszaru
19. Wymiana oświetlenia drogowego na źródła energooszczędne

20. Podniesienie kompetencji cyfrowych mieszkańców rozwój usług e-administracji Urzędu Gminy w Zakrzewie i jednostek organizacyjnych

CEL STRATEGICZNY 2:

OCHRONA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO ORAZ WYKORZYSTANIE JEGO ZASOBÓW DO WIELOFUNKCYJNEGO ROZWOJU GMINY

Dla celu strategicznego nr 2 wyznacza się następujące cele operacyjne:

1. Ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych gminy oraz przez stworzenie warunków dla pełnego wykorzystania potencjału turystycznego gminy
2. Modernizacja, rozbudowa i wyposażenie gminnej infrastruktury kultury
3. Rozwój przedsięwzięć i oddolnych inicjatyw o charakterze społeczno-kulturalnym i oświatowym
4. Wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub będących w trudnej sytuacji życiowej
5. Stworzenie systemu wsparcia rodzin i profilaktyki społecznej
6. Wspomaganie rodzin i osób w zagospodarowaniu czasu wolnego
7. Przeciwdziałanie przemocy domowej oraz zapobieganie powstawaniu nowych problemów
8. Wspieranie działalności kulturotwórczej Biblioteki Publicznej Gminy Zakrzew
9. Budowa, modernizacja infrastruktury służącej do produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej, wykorzystujących w energię słoneczną, biomasę, biogaz, energię wiatru
10. Budowa lokalnych, małych źródeł energii produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne.
11. Działania na rzecz przekształcenia struktury gospodarstw rolnych poprzez zwiększenie areału gospodarstw i zwiększenie wydajności i jakości produkcji
12. Stymulacja rozwoju rolnictwa, w tym zwłaszcza ekologicznego, zmierzająca do podniesienia jego efektywności poprzez tworzenie warunków przechowywania, przetwarzania i zbytu produktów rolnych
13. Wprowadzenie nowych funkcji okołorolniczych i pozarolniczych poprzez wspieranie różnicowania form działalności usługowej i produkcyjnej na obszarze całej gminy, w tym obsługi turystyki i wypoczynku (w formie agro-, ekoturystyki oraz turystyki konferencyjnej) na terenach atrakcyjnych przyrodniczo i kulturowo
14. Utrzymanie i racjonalne wykorzystanie różnorodności zasobów przyrody

15. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, gleb i powietrza przed zanieczyszczeniem poprzez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków i skanalizowanie gminy
16. Działania na rzecz zahamowania procesów degradacji środowiska poprzez wdrażanie inwestycji proekologicznych
17. Prowadzenie odpowiedniej gospodarki leśnej i podejmowania działań na rzecz zwiększania lesistości
18. Objęcie najcenniejszych obszarów przyrodniczych i obiektów ochroną prawną.
19. Popularyzowanie i rozszerzanie dostępu do dóbr kultury, dbałość o zachowanie tożsamości kulturowej oraz ochronę dziedzictwa kulturowego
20. Ochrona i odpowiednie wykorzystywanie zasobów surowców mineralnych
21. Poprawa estetyki otoczenia gminy

CEL STRATEGICZNY 3:

WSPIERANIE ROZWOJU ZASOBÓW LUDZKICH ORAZ STYMULACJA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I WZROSTU GOSPODARCZEGO GMINY

Dla celu strategicznego nr 3 wyznacza się następujące cele operacyjne:

1. Podniesienie poziomu jakości życia mieszkańców poprzez inwestycje w rozwój 8 kluczowych współczesnych kompetencji: Porozumiewanie się w języku ojczystym; Porozumiewanie się w językach obcych; Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; Kompetencje informatyczne; Umiejętność uczenia się; Kompetencje społeczne i obywatelskie; Poczucie inicjatywy i przedsiębiorczość; Świadomość i ekspresja kulturowa.
2. Wspieranie działań służących podniesieniu poziomu wykształcenia osób dorosłych, w tym również w formach pozaszkolnych oraz wspieranie kształcenia ustawicznego zasobów ludzkich.
3. Stymulowanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy i zwiększenie jej dostępności dla inwestorów zewnętrznych .
4. Promowanie rozwoju i rozwój usług, małego i średniego biznesu w różnych gałęziach gospodarki poprzez ułatwienia lokalizacyjne, prawne i finansowe.
5. Działanie na rzecz obniżenia bezrobocia i przeciwdziałania postępującemu ubożeniu mieszkańców gminy.
6. Tworzenie nowych, pozarolniczych miejsc pracy, zwłaszcza w sektorze usług i produkcji energii ze źródeł odnawialnych.
7. Aktywizacja osób bezrobotnych i młodzieży w celu przeciwdziałania procesom migracyjnym.
8. Wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem lub będących w trudnej sytuacji.

9. Organizacja imprez integracyjnych.
10. Wspomaganie rodzin i osób w zagospodarowaniu czasu wolnego.
11. Stworzenie systemu wsparcia i profilaktyki dla rodzin.
12. Przeciwdziałanie przemocy domowej oraz zapobieganie powstawaniu nowych problemów.
13. Wspieranie inicjatyw gospodarczych mieszkańców gminy w szczególności w branżach strategicznych z punktu widzenia rozwoju gminy i Lubelszczyzny.
14. Rozwój lokalnego rynku pracy poprzez wspieranie powstawania małych i średnich przedsiębiorstw o cechach nieuciążliwych dla środowiska naturalnego.
15. Zwiększenie działań promocyjnych gminy.

7. ZGODNOŚĆ ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI

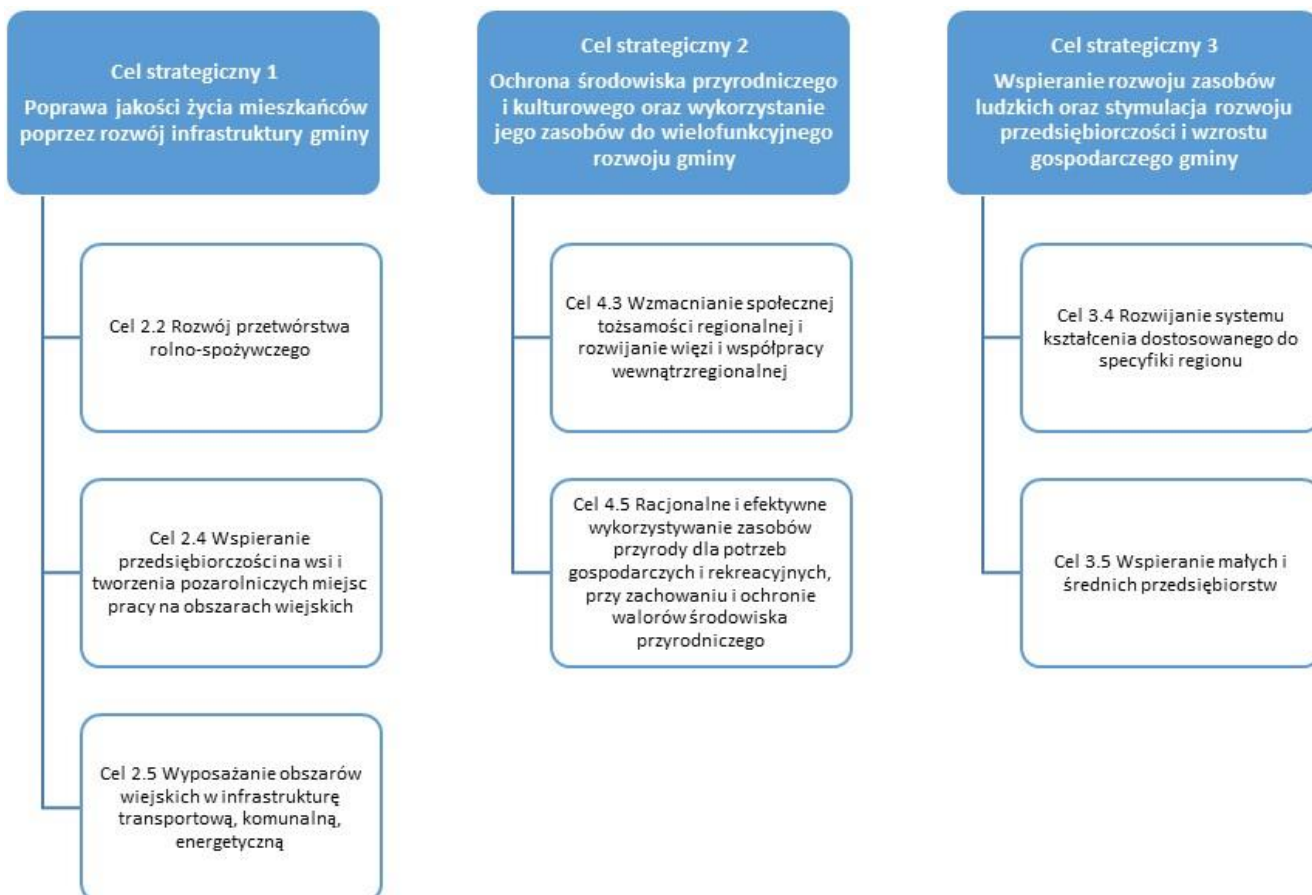
Strategia rozwoju gminy stanowi istotny element długofalowego kształtowania i koordynacji działań służących wspólnym interesom publicznym zarówno w wymiarze lokalnym jak i wojewódzkim. Wyraża pożądane kierunki zmian umożliwiających podniesienie rozwoju gospodarczego regionu i poprawę jakości życia mieszkańców. Stanowi dokument pobudzający do aktywnego zarządzania jednostką administracyjną i tworzy zręby wielopłaszczyznowej jej integracji z najbliższym i dalszym otoczeniem. Ze względu na potrzebę jak najwyższej wykonalności celów i zamierzeń wynikających ze strategii konieczne jest usytuowanie celów gminy w kontekście celów współtworzonych przez nią jednostek administracyjnych.

Strategia gminy Zakrzew w wymiarze merytorycznym zgodna jest z dokumentami strategicznymi o zasięgu wojewódzkim i powiatowym, a w szczególności ze **Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego** na lata 2014-2020 i **Strategią Rozwoju Powiatu Lubelskiego** na lata 2015-2020. Wynika z długoterminowego planowania rozwoju gminy, opierającego się na opracowaniu, wdrożeniu, stałym monitoringowi i aktualizacji całościowej, kompleksowej koncepcji rozwoju gminy, obejmującej określone długoletnie cele i zamierzenia rozwojowe oraz wynikające z nich konkretne spójne działania, zmierzające w dłuższej perspektywie czasowej do realizacji wytyczonych celów strategicznych.

Spójność Celów strategicznych Gminy Zakrzew z Celami strategicznymi województwa lubelskiego

Spójność Celów strategicznych Gminy Zakrzew z Celami operacyjnymi województwa lubelskiego

Strategia Gminy Zakrzew realizuje również bezpośrednio misję powiatu lubelskiego, którą jest: „podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez zrównoważony rozwój uwzględniający korzystne położenie oraz wszechstronny rozwój społeczności powiatu” i spójna jest ze wszystkimi 3 Priorytetami Rozwojowymi **Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego** na lata 2015-2020:

Cel 1 Strategii Gminy spójny jest z **Priorytetem 1**: Rozwinięty rynek pracy i sprawnie funkcjonująca gospodarka, a zwłaszcza z Celami operacyjnymi:

- 1.1. Rozwój infrastruktury poprawiającej funkcjonowanie lokalnej gospodarki
- 1.2. Poprawa efektywności sektora rolnego i przetwórczego

Cel 2 Strategii Gminy spójny jest z **Priorytetem 2**: Lepszy dostęp do infrastruktury i usług publicznych poprawiających jakość życia mieszkańców, a zwłaszcza z Celami operacyjnymi:

- 2.1 Rozwój infrastruktury sprzyjającej ochronie środowiska naturalnego
- 2.4 Wzrost dostępności do usług kultury, sportu oraz rekreacji

Cel 3 Strategii Gminy spójny jest z **Priorytetem 1**: Rozwinięty rynek pracy i sprawnie funkcjonująca gospodarka, a zwłaszcza z Celami operacyjnymi:

- 1.3 Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej oraz samozatrudnienia
- 2.3 Wzrost poziomu wykształcenia oraz jakości usług edukacyjnych w powiecie

Zgodność celów na poziomie powiatu i województwa gwarantuje harmonijny i skoordynowany przebieg procesów przekształceń regionu lubelskiego, opartych o racjonalne wykorzystanie zasobów i potencjałów lokalnych oraz ukierunkowanych na wspólny cel związany z rozwojem społeczno-gospodarczym i podniesieniem jakości życia mieszkańców. Zgodność powyższych dokumentów warunkuje również efektywność ekonomiczną podejmowanych działań i podlega efektom kumulowania i wzajemnego wspierania się rezultatów projektowanych zmian.

8. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA

Za wdrażanie strategii odpowiedzialne są władze gminy. To one gwarantują dostępność środków budżetowych oraz pozostałych zasobów niezbędnych do wdrożenia zadań, zarówno w wymiarze technicznym, organizacyjnym jak i finansowym oraz koordynują całość inwestycji. Podstawowe działania władz na etapie przygotowywania realizacji zadań dotyczą:

- ❖ opracowywania harmonogramu realizacji poszczególnych inwestycji uwzględniającego interes społeczny i najważniejsze priorytety gminy
- ❖ pozyskiwanie środków finansowych na realizację zadań ze źródeł zewnętrznych
- ❖ przygotowywanie dokumentacji technicznej, aplikacyjnej o środki finansowe oraz przetargowej
- ❖ zapewnienie opieki prawnej i finansowej realizacji projektów w szczególności poprzez: prowadzenie dokumentacji dotyczącej projektów i zadań, dokonywanie płatności na rzecz wykonawców wraz z księgowaniem, przedkładanie Instytucjom Wdrażającym wniosków o refundacje, raportów dotyczących wykorzystania środków oraz prognoz wydatków a także gromadzenie danych monitoringowych i dokonywania bieżącej oceny projektów zarówno w wymiarze jednostkowym jak i w aspekcie długofalowego i spójnego realizowania celów strategicznych gminy

Strategia stanowi narzędzie wdrażania polityki zrównoważonego rozwoju w gminie. Oznacza to konieczność stałego monitorowania zmian zachodzących w gminie poprzez regularne ocenianie stopnia jego realizacji w odniesieniu do stopnia realizacji założonych działań, przyjętych celów, a także ustalenia rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami, a ich wykonaniem. Istotnym elementem oceny jest również każdorazowe ustalanie przyczyn ujawnionych rozbieżności i podejmowanie działań służących wyeliminowaniu ich w przyszłości. Cykliczność oceny pozwala na wychwycenie długofalowych oddziaływań i zależności pomiędzy zadaniami. Z tego powodu kompleksowe oceny stopnia wdrażania strategii dokonywane być powinny co dwa lata. Niezależnie od tego, monitorowanie procesu wdrażania poszczególnych działań odbywać się powinno poprzez roczną ocenę wykonania budżetu, w którym planowane są poszczególne działania wynikające ze strategii. Należy również założyć, że aktualizacja długookresowej polityki strategicznej gminy odbywać się będzie w systemie czteroletnim.

Dla prawidłowej oceny realizacji wdrażania Strategii rozwoju przyjęć należy uporządkowany system mierników jego efektywności. Mierniki te dzielą się na trzy zasadnicze grupy: ekonomiczne, społeczne oraz ekologiczne

Mierniki ekonomiczne związane są z procesem finansowania poszczególnych inwestycji przy założeniu, że punktem odniesienia są uprzednio zdefiniowane efekty. Należą do nich łączny i jednostkowy koszt uzyskania efektu oraz koszty uzyskania efektu w okresie eksploatacji, a także trwałość efektu w określonym czasie.

W grupie mierników ekologicznych znajdują się mierniki określające stan środowiska, stopień zmian w nich zachodzących oraz mierniki określające skutki zdrowotne podejmowania poszczególnych działań dla populacji, a także poprawa wizerunku turystycznego gminy.

Miernikami będą:

- ilość inwestycji infrastrukturalnych przeprowadzonych w gminie na 1 rok
- ilość zmodernizowanych bądź utworzonych kilometrów dróg
- długość sieci kanalizacyjnej
- długość sieci wodociągowej
- ilość gospodarstw przyłączonych do sieci gazowniczej
- ilość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca na rok
- stopień czystości wód powierzchniowych i podziemnych
- średnia wielkość gospodarstw rolnych
- wielkość lesistości powierzchni lasów na 1 mieszkańca
- powierzchnia terenów objętych ochroną prawną
- powierzchnia terenów zdegradowanych
- wielkość nakładów inwestycyjnych przeznaczonych na ochronę środowiska
- ilość podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy
- ilość nowotworzonych gospodarstw agroturystycznych i obiektów obsługi ruchu turystycznego

Mierniki społeczne to:

- wielkość migracji na terenie gminy
- wielkość i struktura zatrudnienia
- ilość osób prowadzących własną działalność gospodarczą
- ilość osób korzystających z pomocy społecznej
- poziom wykształcenia mieszkańców gminy
- udział społeczeństwa w działaniach kulturalnych, sportowych, etc.
- udział społeczeństwa w działaniach związanych z ochroną środowiska
- stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych (ilość i rodzaje interwencji społecznej)
- ilość i zróżnicowanie sposobów zarobkowania

- aktywność obywatelska ujawniająca się w poziomie zaangażowania w procesy administracyjne gminy, prace w ramach organizacji pozarządowych, aktywność wyborczą

Decyzja o przyjęciu liczby i rodzajach wskaźników jest decyzją ustalającą określony system oceny przyjętej polityki zrównoważonego rozwoju w gminie. Oprócz ich doboru konieczne jest ustalenie sposobu ich agregacji, a następnie interpretacji. Dla prawidłowej realizacji monitoringu wykonalności celów, priorytetów i zadań zaplanowanych w strategii gminy niezbędna jest okresowa wymiana informacji pomiędzy gminą, a pozostałymi zaangażowanymi podmiotami, dotycząca stopnia zaawansowania realizacji poszczególnych zadań oraz stopień osiągnięcia założonych wskaźników. Przewiduje się wymianę ww. informacji w sposób zorganizowany – w ustalonej formie pisemnej lub elektronicznej.

9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

W perspektywie krótkofalowej przyjmuje się, że źródłami finansowania inwestycji przewidzianych w Strategii Rozwoju Gminy Zakrzew będą środki pochodzące z:

- ❖ budżetu samorządu terytorialnego
- ❖ bezzwrotnych dotacji z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w szczególności w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego oraz Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2014-2020
- ❖ bezzwrotnych dotacji z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Edukacja Wiedza Rozwój
- ❖ bezzwrotnych dotacji z funduszy strukturalnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
- ❖ środków Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu
- ❖ środków Ministerstwa Kultury w ramach Programu Operacyjnego Kultura na lata 2014-2020
- ❖ środków z budżetu województwa w ramach kontraktu wojewódzkiego
- ❖ środków pozyskanych od inwestorów zewnętrznych
- ❖ środków innych podmiotów np. mieszkańców gminy

Przedsięwzięcia realizujące poszczególne cele operacyjne oraz ich źródła finansowania będą umieszczane w uchwałach budżetowych Gminy Zakrzew w kolejności ustalonej przez Radę Gminy.

10. KONSULTACJE SPOŁECZNE

Niniejsza strategia przygotowana została w oparciu o współpracę władz samorządowych z mieszkańcami gminy. W trosce o jak największe dostosowanie strategicznych planów rozwoju gminy, lokalne władze podjęły starania o szeroki udział społeczności gminnej w formułowaniu problemów rozwojowych, a przede wszystkim potrzeb inwestycyjnych gminy. Konsultacje odbywały się w miesiącu grudniu 2015 r.

11. ZAKOŃCZENIE

Strategia rozwoju stanowi narzędzie działania samorządu terytorialnego służące realizacji założonych celów.

Diagnoza obecnej sytuacji oraz analiza SWOT pozwalają na wyznaczenie obecnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz potencjału endo- i egzogenicznego, które w znaczącym stopniu wpływają na kierunki planowanych przemian. Projektowana wizja rozwoju uwzględnia w sobie potrzeby różnych grup społecznych, zidentyfikowane szanse i zagrożenia oraz posiadane przez gminę zasoby i atuty. Wskazuje również konieczne działania, które trzeba podjąć w celu wyrównania dysproporcji rozwojowych. Wskazane poprzez system celów kierunki przemian zmierzać mają do wzmocnienia szans rozwojowych oraz eliminacji zagrożeń oraz istniejących problemów. Służyc mają lokalnej społeczności oraz budować przyjazny wizerunek gminy na zewnątrz. Jednocześnie, dzięki spójności działań podejmowanych na szczeblu lokalnym z celami powiatu i województwa, podejmowane inicjatywy przyczynią się do budowania spójności i konkurencyjności całego regionu lubelskiego.

W celu zapewnienia maksymalnej efektywności, działania wyznaczone w niniejszej strategii, realizowane powinny być przy współudziale kluczowych podmiotów oraz społeczności gminnej. Realizacja ustaleń strategii powinna być również przedmiotem stałego monitoringu i kontroli dokonywanej przez Radę Gminy w celu dostosowywania działań do zaistniałych uwarunkowań, zainteresowania inwestorów, napływu środków finansowych, zmian przepisów prawnych oraz kierunków i tempa przemian kraju i regionu. Powinna być wykorzystana do opracowania projektów działań samorządowych w perspektywie krótko- i długoterminowej.

Zgodność podejmowanych przez samorząd działań ze strategią rozwoju stanowi gwarancję długofalowego i wielostronnego zarządzania gminą opartego o wzorce myślenia strategicznego, zapewniającego spójność, efektywność, mierzalność i szerokie oddziaływanie podejmowanych zadań i projektów.